August Strindberg

Tatăl

TRAGEDIE ÎN TREI ACTE (1887)

Personajele

CĂPITANUL: DE CAVALERIE
LAURA, soţia sa
BERTHA, fiica lor
DOCTORUL OSTERMARK
PASTORUL
DOICA
NÖJD
ORDONANŢA:

Actul întâi

O *cameră în locuinţa Căpitanului. O uşă la dreapta, în fund. În mijlocul camerei o sofa de piele şi o masă. În colţul din dreaptă o uşă tapiţată. La stânga un birou cu pendulă şi o uşă ce se deschide spre o altă cameră de locuit. Pe pereţi atârnă arme, puşti de vânătoare şi tolbe. Lângă uşă un cuier cu tunici de uniformă. Pe masa cea mare arde o lampă.*

SCENA I

Căpitanul şi Pastorul stau pe sofaua de piele. Căpitanul în uniformă cu cizme de călărie şi pinteni. Pastorul îmbrăcat în negru, cu guler alb; fumează pipă. Căpitanul sună:

ORDONANŢA: Ordonaţi, domnule căpitan!
CĂPITANUL: Nöjd e afară?
ORDONANŢA: Nöjd aşteaptă ordinele dumneavoastră în bucătărie.
CĂPITANUL: Iar e în bucătărie! Să vie înăuntru, imediat!
ORDONANŢA: Am înţeles, domnule căpitan!
PASTORUL: Dar ce dandana ai mai păţit iarăşi?
CĂPITANUL: Puşlamaua asta iar şi-a făcut de cap cu fata. E un împielițat şi jumătate!

PASTORUL: Chiar aşa cu Nöjd ăsta? Parcă şi anul trecut a făcut o ispravă!
CĂPITANUL: Da, îţi aduci aminte! Fii drăguţ şi spune-i tu câteva cuvinte binevoitoare, poate ar avea mai mult efect. Eu l-am înjurat şi l-am şi atins câteodată, dar tot fără mare folos.
PASTORUL: Va să zică vrei să-l iau eu mai cu duhul blândeţii. Dar ce efect crezi că ar putea avea cuvintele Domnului asupra unui cavalerist?
CĂPITANUL: Cumnate, ştii prea bine că asupra mea n-au cine ştie ce efect...
PASTORUL: Știu!
CĂPITANUL: Dar poate că au asupra lui. Tu încearcă în orice caz!

SCENA II

Aceiaşi. Nöjd.

CĂPITANUL: Ce ai făcut iarăși, Nöjd?
NÖJD: Să trăiți, domnule căpitan, nu pot să spun în fața domnului pastor.
PASTORUL: Nu te jena, fiule!
CĂPITANUL: Spune tot, altfel știi ce pățești!
NÖJD: Păi să vedeţi cum a fost, eram la o petrecere la Gabriel, şi atunci, atunci Ludvig a zis ...
CĂPITANUL: Ce are Ludvig de a face cu povestea asta? Spune cum a fost.
NÖJD: Da, şi atunci Emma a zis să mergem în şură.
CĂPITANUL: Te pomeneşti că te-a ademenit ea pe tine, ai?
NÖJD: Da, aproape că aşa a fost. Să fie clar, dacă fata nu vrea, atunci nu se întâmplă nimic.
CĂPITANUL: Scurt şi cuprinzător: Eşti tu tatăl copilului său nu?
NÖJD: Dar cum aş putea să ştiu aşa ceva ?
CĂPITANUL: Ce? Nu poţi să ştii?
NÖJD: Nu, aşa ceva nu se poate şti niciodată sigur.
CĂPITANUL: Dar n-ai fost singurul?
NÖJD: Ba da, atunci; dar pot eu să ştiu, dacă sunt singurul vinovat?
CĂPITANUL: Vrei deci să-l bagi la apă şi pe Ludvig? Aşa-i?
NÖJD: Parcă e aşa de uşor să ştii pe cine să învinovăţeşti!
CĂPITANUL: Bine, dar lui Emma i-ai spus că vrei să te însori cu ea.
NÖJD: Da, aşa trebuie să spun totdeauna...
CĂPITANUL: *(către Pastor)* Nemaipomenit!
PASTORUL: Vechea poveste. Dar ascultă, Nöjd, cred totuşi că ştii cine e tatăl copilului!
NÖJD: Da, e drept, s-ar putea să fiu eu; dar dumneavoastră ştiţi, domnule pastor, că asta n-are nici o importanţă.
PASTORUL: Bine, dragul meu, dar de data asta e vorba de tine! Şi cred că n-o să mergi până acolo încât să părăseşti fata şi copilul. Nu vrea nimeni să te silească să te căsătoreşti, dar de copil trebuie să ai grijă! Asta va trebui s-o faci!
NÖJD: Da, dar să mă ajute şi Ludvig.

CĂPITANUL: În acest caz, toată povestea o să ajungă la tribunal. Eu nu pot da o dezlegare în afacerea asta şi, de altfel, zău că nu-mi face nici o plăcere. Şi acum, pleacă!

PASTORUL: Nöjd! Un cuvânt încă! Nu crezi că e lipsit de onoare să laşi o fată şi un copil pe drumuri? Nu ţi se pare că un astfel de procedeu... Hm, hm!...

NÖJD: Să vedeţi, domnule pastor; dacă aş fi sigur că sunt tatăl copilului... dar asta nu se ştie niciodată! Iar să munceşti ca să ţii toată viaţa pe copilul altuia nu e prea plăcut! Asta o înţelegeţi şi dumneavoastră şi domnul căpitan!

CĂPITANUL: Pleacă!

NÖJD: Să trăiţi, domnule căpitan!

CĂPITANUL: Să nu te mai prind că mergi iar la bucătărie, puşlama ce eşti!

SCENA III

Căpitanul şi Pastorul

CĂPITANUL: Bine, dar de ce nu i-ai spus câteva să ţină minte?

PASTORUL: Cum? Nu i-am spus destule?

CĂPITANUL: Aş, ai mormăit şi tu ceva acolo de formă!

PASTORUL: La drept vorbind, nici nu ştiu ce să mai zic într-un caz ca ăsta. E păcat de fată, dar e păcat şi de băiat. Fiindcă, gândeşte-te, poate că totuşi nu e el tatăl copilului! Fata poate să-şi dea copilul la un cămin, şi în felul ăsta a rezolvat problema; dar băiatul nu poate face aşa ceva. Pe urmă, fata îşi găseşte un loc, undeva, într-o casă onorabilă, dar viitorul băiatului poate fi compromis, dacă îl dă afară de la regiment.

CĂPITANUL: Zău că mi-ar plăcea să fiu în locul judecătorului, la tribunal, şi să dau sentinţa în procesul ăsta! S-ar putea ca până la urmă, băiatul să nu fie vinovat; e drept că adevărul e greu de găsit; un lucru e clar în schimb şi anume că fata *este* vinovată, dacă e vorba să stabilim o vinovăţie.

PASTORUL: În orice caz, eu nu învinovăţesc pe nimeni! Dar despre ce vorbeam când am fost întrerupţi de istoria asta? A, da, despre Bertha şi despre confirmare.

CĂPITANUL: De fapt nu numai despre confirmare, ci despre întreaga ei educaţie. Casa asta e plină de femei şi fiecare vrea să-mi crească pe acest copil după cum o taie capul. Soacră-mea vrea să facă din ea o spiritistă; Laura vrea s-o facă artistă, guvernanta metodistă, bătrâna Margret baptistă şi fetele în casă vor s-o înroleze în armata salvării. Fireşte că nu se poate ca un suflet de copil să fie cârpăcit în felul ăsta, şi eu, care de fapt sunt cel dintâi chemat să mă ocup de educaţia fetei, sunt mereu contracarat în toate eforturile mele. Iată de ce trebuie neapărat s-o scot de aici.

PASTORUL: Sunt prea multe femei care conduc în casa ta.

CĂPITANUL: Nu-i aşa? Zău, parcă aş fi intrat într-o cuşcă de tigri. Dacă nu le-aş ţine tot timpul un fier înroşit sub nas, m-ar sfâşia într-o clipită! Râzi,

pişicher ce eşti! N-a fost destul că am luat-o de soţie pe soră-ta, dar mi-ai mai băgat-o pe gât şi pe mamă-ta vitregă.

PASTORUL: E bine să nu ai în casă o mamă vitregă.

CĂPITANUL: Cât despre soacre, e mai bine să stea şi astea undeva, mai departe, de preferinţă la alţii.

PASTORUL: Ce să-i faci, fiecare cu soarta lui!

CĂPITANUL: Da, dar soarta mea e prea grea. O mai am pe cap şi pe fosta mea doică şi asta mă tratează încă şi acum că pe vremea când purtam barbeţică. De altfel e foarte de treabă, nici vorbă, totuşi nu mai are ce căuta în casa asta!

PASTORUL: Trebuie să ţii în frâu femeile astea; prea te laşi condus de ele.

CĂPITANUL: Aşa? Dar spune-mi şi mie te rog, cam în ce fel pot fi strunite femeile?

PASTORUL: De fapt, cred că mai întâi ar trebui să vezi de Laura. Adevărat, e sora mea, dar e cam dificilă.

CĂPITANUL: Laura îşi are, fără îndoială, metehnele ei; totuşi cu ea nu-i aşa de greu s-o scoţi la capăt.

PASTORUL: Hai, spune pe şleau, că eu o cunosc destul de bine.

CĂPITANUL: I s-a dat o educaţie cam romantică, şi acum îi vine greu să se adapteze la o situaţie nouă, dar, oricum, e soţia mea ...

PASTORUL: Şi fiindcă e soţia ta, e şi cea mai bună. Dar nu pricepi, omule, că tocmai fiindcă ţi-e soţie, te ţine mai din scurt?

CĂPITANUL: Totul merge anapoda. Laura nu vrea s-o lase din mână pe Bertha, iar eu nu pot tolera ca fata să mai rămână în casa asta de nebuni!

PASTORUL: Va să zică *Laura* nu vrea; ei, atunci mă tem că lucrurile o să ia o întorsătură neplăcută. Când era mică, obişnuia să se prefacă pur şi simplu că moare, şi nu se lăsa – nici s-o fi picat cu ceară – până nu obţinea ce voia. Dacă obţinea un obiect, îl dădea înapoi cu explicaţia că de fapt ea s-a prefăcut numai că-l doreşte şi că ceea ce o interesa era doar să-şi impună voinţa.

CĂPITANUL: Prin urmare, aşa era încă de pe atunci. Hm! De fapt, câteodată cade uşor pradă unor accese atât de violente, încât literalmente mă sperie şi mă face să cred că e bolnavă de nervi.

PASTORUL: Dar ce planuri ai cu Bertha, de e aşa de greu să fiţi de acord? Nu puteţi până la urmă să ajungeţi la un compromis?

CĂPITANUL: Să nu-ţi închipui cumva că vreau să fac din ea un copil minune sau o copie după chipul şi asemănarea mea. Nu vreau să fiu un fel de codoş şi s-o cresc exclusiv în vederea căsătoriei, fiindcă, dacă totuşi nu ajunge să se mărite, o să-i fie greu să se descurce singură. Dar nici nu vreau s-o îndrum spre cariera unui bărbat, care cere pregătire îndelungată şi care, în caz că fata se mărită, nu e decât timp pierdut.

PASTORUL: Şi ce-ai vrea să faci cu ea?

CĂPITANUL: Aş vrea să se facă învăţătoare. Dacă nu se mărită, se poate

întreţine singură şi n-o să-i meargă nici ei mai rău decât băieţilor învăţători, care trebuie să-şi împartă salariul cu familia. Iar dacă se mărită, poate să-şi valorifice cunoştinţele în educarea propriilor ei copii. M-am gândit bine?

PASTORUL: Da! Dar pe de altă parte se pare că fata dă dovadă de atâta talent pentru pictură, încât ar fi o nedreptate faţă de natură dacă nu s-ar ţine seama de el.

CĂPITANUL: Nu-i adevărat! Am arătat acuarelele ei unui pictor cunoscut, care mi-a spus că e vorba doar de nişte desene, aşa cum se fac la şcoală. Dar s-a nimerit să pice aici astă-vară ca din senin un terchea-berchea, care zicea că-i foarte iniţiat şi care a declarat sus şi tare că fata are un talent colosal. Şi atunci, fără multă vorbă, hotărârea a fost luată, aşa cum a vrut Laura.

PASTORUL: Crezi că tânărul se îndrăgostise de fată?

CĂPITANUL: Fără doar şi poate!

PASTORUL: Ei, atunci Dumnezeu să te aibă în pază; eu unul nu mai văd nici o ieşire. Dar povestea e neplăcută şi Laura îşi are fireşte partea *ei* de vină...

CĂPITANUL: Foarte adevărat! E clar ca lumina zilei că nu luptă cu mijloace chiar nobile...

PASTORUL: (Se ridică) Crezi că nu ştiu?

CĂPITANUL: Ştii şi tu?

PASTORUL: Dacă ştiu?...

CĂPITANUL: Dar cel mai trist e că întregul viitor al Berthei pare să fie hotărât de femeile din casă din considerente de ură. Ele ţipă într-una, ba că bărbatul o să vadă el, ba că femeia poate să facă cutare şi cutare lucru. Cât e ziua de mare, nu e vorba decât de bărbat şi de femeie şi de lupta dintre ei. Dar ce, vrei să pleci? Mai rămâi până diseară! Din păcate, n-am cu ce să te tratez, dar mai stai, totuşi. Ştii că-l aştept pe noul doctor. Îl cunoşti?

PASTORUL: L-am văzut doar o dată în fugă, când treceam cu trăsura prin faţa casei. Pare să fie simpatic şi rezonabil.

CĂPITANUL: Da? Crezi că l-aş putea atrage de partea mea?

PASTORUL: Cine ştie? Depinde cât de mult a fost în societatea femeilor.

CĂPITANUL: Dar chiar nu vrei să mai rămâi?

PASTORUL: Nu, dragul meu, nu pot; am promis să mă întorc acasă până diseară, şi nevastă-mea se neliniştеşte dacă întârzii.

CĂPITANUL: Se neliniştеşte ? Poate ar fi mai bine să zici că se înfurie. Lasă că ştiu eu cât e de rea. În sfârşit, cum vrei. Să-ţi ajut să îmbraci paltonul!

PASTORUL: E foarte frig în seara asta. Îţi mulţumesc. Ascultă, Adolf, trebuie să te îngrijeşti, pari aşa de nervos.

CĂPITANUL: Eu nervos?

PASTORUL: Da. Nu cumva eşti bolnav?

CĂPITANUL: Laura ţi-a băgat în cap asta ? Păi ea mă tratează încă de acum douăzeci de ani ca pe un candidat la moarte.

PASTORUL: Da? Nu ştiam. Dar trebuie, în orice caz, să te îngrijeşti! Ăsta-i sfatul meu! La revedere, dragul meu; apropo, nu era vorba să discutăm despre confirmare?

CĂPITANUL: Nu, de loc! Confirmarea n-are decât să se desfăşoare în modul obişnuit, aşa cum e pusă în scenă de oficialităţi. Eu unul nu-mi bat capul cu aşa ceva; nu sunt nici stâlp al credinţei şi nici martir. De faza asta am trecut de mult. La revedere. Salutări acasă!

PASTORUL: La revedere, dragul meu. Salutări Laurei!

SCENA IV

Căpitanul, apoi Laura.

CĂPITANUL: *(deschide biroul, se aşază în faţa lui şi începe să facă socoteli)* Treizeci şi patru... nouă, patruzeci şi trei... şapte, opt, cincizeci.

LAURA: *(intră dintr-o cameră alăturată)* Vrei să fii bun să...

CĂPITANUL: Imediat... şaizeci şi şase, şaptezeci şi unu, optzeci şi patru, nouăzeci şi doi, o sută. Despre ce e vorba?

LAURA: Te deranjez?

CĂPITANUL: De loc. E vorba de banii pentru menaj ?

LAURA: Da, banii pentru menaj.

CĂPITANUL: Pune hârtia cu socotelile acolo, s-o văd şi eu.

LAURA: Socotelile ?

CĂPITANUL: Da!

LAURA: E nevoie acum şi de socoteli în scris?

CĂPITANUL: Fireşte că da. Stăm cam prost cu finanţele şi să ştii că în caz de faliment, trebuie să avem conturi scrise, altfel putem deveni pasibili de pedeapsă, ca debitori neglijenţi.

LAURA: Dacă stăm prost cu finanţele, nu e vina mea.

CĂPITANUL: Tocmai aceasta trebuie să reiasă din socoteli.

LAURA: Şi ce vină am eu dacă arendaşul nu plăteşte?

CĂPITANUL: Dar cine, mă rog, l-a recomandat atât de călduros pe arendaşul ăsta ? Tu! De ce ai recomandat un om neglijent?

LAURA: Şi tu de ce l-ai acceptat pe omul ăsta neglijent?

CĂPITANUL: Fiindcă n-am mai avut o clipă de linişte, nici să mănânc, nici să dorm şi nici să muncesc, până nu l-ai adus aici. Ai ţinut morţiş să vie, tocmai fiindcă fratele tău *n-a* vrut; soacră-mea a vrut să-l aducă fiindcă *eu* n-am vrut; guvernanta a fost încântată că vine, fiindcă e pietist, iar bătrâna Margret fiindcă o cunoscuse pe bunica lui încă din copilărie. Până la urmă, l-am primit; dacă n-aş fi consimţit, aş fi acum ori la balamuc ori în cavoul familiei. Poftim, ai aici banii pentru menaj şi cei de buzunar. Socotelile mi le poţi da mai târziu.

LAURA: *(se înclină)* Mulţumesc! ... Adaugi la socotelile astea şi banii pe care îi cheltuieşti pentru alte scopuri decât nevoile casei?

CĂPITANUL: Nu te priveşte!
LAURA: De fapt, nu mă priveşte. După cum nu-i voie să mă privească nici educaţia copilului meu! E voie măcar să întreb dacă domnii au luat o hotărâre după consiliul de familie din seara asta?
CĂPITANUL: Hotărârea am luat-o eu, încă de mult; mai rămânea doar să i-o comunic singurului prieten al meu şi al familiei. Bertha va locui la o gazdă în oraş şi va pleca peste două săptămâni.
LAURA: Şi, mă rog, la cine o să stea în gazdă?
CĂPITANUL: La consilierul Sävberg de la curtea marţială.
LAURA: La liber-cugetătorul ăla!
CĂPITANUL: Potrivit legilor în vigoare, copiii trebuie să fie crescuţi după religia tatălui.
LAURA: Şi mama n-are nici un cuvânt de spus în problema asta?
CĂPITANUL: Absolut nimic! Ea şi-a vândut dreptul de prim-născut; a renunţat la toate privilegiile pentru ca, în schimb, bărbatul să-i poarte de grijă atât ei cât şi copiilor ei.
LAURA: Va să zică ea nu mai are nici un drept asupra copiilor.
CĂPITANUL: Nu, nici unul! în momentul în care cineva şi-a vândut marfa, nu mai poate s-o primească înapoi şi în acelaşi timp să şi reţină banii.
LAURA: Dar dacă atât tatăl cât şi mama ar decide de comun acord că...
CĂPITANUL: Bine, dar cum s-ar rezolva problema? Eu vreau ca ea să locuiască în oraş, iar tu vrei să stea acasă. Media aritmetică ar fi ca să rămână la gară, la jumătatea drumului între casă şi oraş. Vezi, e o problemă de nerezolvat.
LAURA: Dacă nu se poate rezolva de bună voie, o să se rezolve de nevoie... De ce-a fost Nöjd aici?
CĂPITANUL: E secretul meu profesional!
LAURA: Pe care-1 ştiu toţi cei de la bucătărie.
CĂPITANUL: Foarte bine! înseamnă că-1 ştii şi tu.
LAURA: Da, îl ştiu şi eu.
CĂPITANUL: Şi sentinţa ta e gata?
LAURA: Stă scrisă în lege!
CĂPITANUL: Dar legea nu spune şi cine e tatăl copilului.
LAURA: Nu, dar asta se ştie de obicei.
CĂPITANUL: Oamenii înţelepţi afirmă că nu se poate şti niciodată.
LAURA: Curios! Şi chiar nu se poate şti cine e tatăl unui copil ?
CĂPITANUL: Nu, se spune că nu!
LAURA: Ciudat! Atunci cum de poate un tată să aibă drepturi aşa de absolute asupra copilului mamei?
CĂPITANUL: Le are numai în cazul în care îşi preia îndatoririle de tată; sau dacă aceste îndatoriri i se impun. Şi apoi, în căsătorie nu există nici un fel de dubii cu privire la paternitate.
LAURA: Nu există dubii?

CĂPITANUL: Nu, sper!
LAURA: Dar dacă soţia a fost necredincioasă?
CĂPITANUL: Nu e cazul la noi! Mai ai ceva de întrebat?
LAURA: Nimic!
CĂPITANUL: Atunci mă duc sus, în camera mea; te rog anunţă-mă când vine doctorul. *(închide biroul şi se ridică).*
LAURA: Bine!
CĂPITANUL: *(iese prin uşa tapetată din stinga)* Să mă anunţi îndată ce vine, nu vreau să fiu nepoliticos faţă de el. Îţi dai seama. *(Iese.)*
LAURA: Bine!

SCENA V

Laura singură; priveşte hâtiile pe care le ţine în mână.

VOCEA MAMEI SOACRE: *(dinăuntru)* Laura!
LAURA: Da!
VOCEA MAMEI SOACRE: Gata ceaiul?
LAURA: *(în uşă)* Vine imediat! *(Merge spre uşa de la ieşire, dar aceasta este deschisă brusc de ordonanţă care anunţă:* „Domnul doctor Ostermark”.)
DOCTORUL: Stimată doamnă!
LAURA: *(merge spre doctor şi-i întinde mâna)* Bine aţi venit, domnule doctor! Vă urez bun sosit la noi! Soţul meu a ieşit pentru un moment, dar se întoarce imediat.
DOCTORUL: Vă rog să mă scuzaţi că viu aşa de târziu; dar a trebuit să vizitez nişte bolnavi.
LAURA: Vă rog să luaţi loc! Poftiţi!
DOCTORUL: Vă mulţumesc, stimată doamnă.
LAURA: În momentul de faţă sunt multe cazuri de boală în localitate, sper însă că vă veţi simţi bine. Iar pentru noi, care locuim izolaţi aici la ţară, e mare lucru să avem un medic, care să se intereseze de pacienţi. Despre dumneavoastră, doctore, am auzit atâtea lucruri frumoase, încât sper să putem întreţine cele mai bune relaţii.
DOCTORUL: Sunteţi prea amabilă, stimată doamnă. Dar sper că, în însuşi interesul dumneavoastră, să nu fie nevoie de prea multe vizite din partea mea. În general, familia dumneavoastră e sănătoasă şi...
LAURA: Din fericire nu am avut până acum cazuri de boală mai gravă; dar nu se poate spune nici că toate sunt aşa cum ar trebui.
DOCTORUL: Nu?
LAURA: Din păcate, situaţia nu e totdeauna aşa cum o dorim.
DOCTORUL: Vai, dar mă neliniştiţi!
LAURA: În orice familie pot exista uneori lucruri pe care onoarea şi conştiinţa te obligă să le ţii ascunse faţă de restul lumii...

DOCTORUL: Dar nu şi faţă de medic.

LAURA: Spre regretul meu, sunt nevoită să vă spun chiar din primul moment întregul adevăr.
DOCTORUL: N-am putea amâna această convorbire până ce voi avea onoarea să-i fiu prezentat şi domnului căpitan?
LAURA: Nu! Înainte de a-1 cunoaşte pe el, trebuie să mă ascultaţi pe mine.
DOCTORUL: Prin urmare e vorba de dânsul?
LAURA: Da, sărmanul, iubitul meu soţ.
DOCTORUL: Doamnă, mă neliniştiţi şi vă rog să mă credeţi, că particip la suferinţa dumneavoastră!
LAURA: *(îşi scoate batista):* Soţul meu e bolnav de nervi. Cu asta v-am spus totul, nu mai rămâne decât să vă daţi şi dumneavoastră părerea.
DOCTORUL: Dar cum se poate ? Am citit cu admiraţie lucrările excelente ale domnului căpitan în domeniul mineralogiei şi am constatat tot timpul o inteligenţă scăpărătoare.
LAURA: Da? M-aş bucura foarte mult ca noi, ceilalţi din familie, să ne fi înşelat.
DOCTORUL: S-ar putea însă întâmpla ca viaţa sa sufletească să fie tulburată pe alt plan. Vă rog, povestiţi mai departe!
LAURA: Tocmai de asta ne e teamă şi nouă! Vedeţi, din când în când are idei foarte bizare. Poate că aşa e cu oamenii învăţaţi: şi la urma urmei n-ar fi nimic, dacă ar păstra aceste idei numai pentru sine. Dar din păcate ele au o influenţă dăunătoare asupra întregii familii. De exemplu, are obiceiul să cumpere tot ce-i vine în cale.
DOCTORUL: Curios: dar ce anume cumpără?
LAURA: Lăzi întregi cu cărţi, pe care apoi nu le citeşte.
DOCTORUL: Faptul că un învăţat cumpără cărţi nu e aşa de periculos.
LAURA: Nu credeţi ce vă spun?
DOCTORUL: Ba da; şi în plus sunt convins că *dumneavoastră* credeţi ce spuneţi.
LAURA: Oare un om poate să vadă la microscop ce se întâmplă pe o altă planetă?
DOCTORUL: A spus asta?
LAURA: Da!
DOCTORUL: La microscop?
LAURA: Da, la microscop!
DOCTORUL: Dacă e aşa, cazul e îngrijorător!
LAURA: Dacă e aşa! Dumneavoastră, domnule doctor, nu aveţi încredere în mine, şi, în acest caz, mă întreb ce rost are să vă introduc în tainele familiei ...
DOCTORUL: Stimată doamnă, sunt onorat de încrederea pe care mi-o acordaţi, dar ca medic trebuie să cercetez, să analizez, înainte de a-mi face o părere. A dat domnul căpitan vreo dovadă de un caracter nestatornic, de lipsă de voinţă?

LAURA: Uneori? Suntem căsătoriţi de douăzeci de ani, dar încă nu s-a întâmplat să ia o hotărâre şi să nu o revoce după aceea.
DOCTORUL: Este îndărătnic?
LAURA: Vrea ca toate să se facă după planul lui; dar, în momentul în care ar trebui să-şi spună cuvântul, lasă totul baltă şi mă roagă pe *mine* să decid.
DOCTORUL: Iată un amănunt care trebuie examinat cu mare atenţie. Fiindcă coloana vertebrală a vieţii sufleteşti este tocmai voinţa; iar dacă ea este lezată, e zdruncinată toată viaţa sufletească.
LAURA: Martor mi-e Dumnezeu că în toţi anii aceştia de grea încercare, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-i fiu pe plac. Dacă aţi şti câte am avut de îndurat în timpul ăsta, dacă aţi şti!
DOCTORUL: Doamnă, sunt adânc mişcat de suferinţa dumneavoastră şi vă promit că voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să vă ajut. Deplâng soarta dumneavoastră grea şi vă rog să-mi acordaţi toată încrederea. Şi acum, am o rugăminte: evitaţi să-i produceţi bolnavului senzaţii tari; într-un psihic slăbit, acestea se pot uşor transforma în monomanii sau idei fixe. îmi promiteţi?
LAURA: Să evit prin urmare să-i trezesc vreo bănuială?
DOCTORUL: Exact! Pe un bolnav poţi fără prea mare greutate să-l faci să-şi închipuie orice, tocmai fiindcă e aşa de sensibil la toate.
LAURA: Înţeleg! ... Da! Da! *(Cineva sună din interior.)* Scuzaţi-mă, vrea mama să-mi spună ceva! Un moment! Iată-l şi pe Adolf ...

SCENA VI

Doctorul. Căpitanul intră pe uşa tapetată.

CĂPITANUL: A, sunteţi deja aici, domnule doctor! Fiţi bine venit la noi!
DOCTORUL: Domnule căpitan! Îmi face mare plăcere că am prilejul să cunosc personal pe un om de ştiinţă atât de vestit.
CĂPITANUL: Vă mulţumesc! Din păcate, serviciul nu-mi permite să mă dedic unor cercetări mai aprofundate; cred totuşi că sunt pe punctul de a face o descoperire.
DOCTORUL: Aşa!
CĂPITANUL: Am supus câteva bucăţi de meteorit la o analiză spectrală şi am descoperit cărbune, deci urme de viaţa organică. Ce părere aveţi?
DOCTORUL: Puteţi observa aşa ceva la microscop?
CĂPITANUL: Nu, la spectroscop, firește!
DOCTORUL: A, la spectroscop! Scuzaţi! Atunci o să ne spuneţi în curând şi ce se întâmplă pe Jupiter!
CĂPITANUL: Nu ce se întâmplă, ci ce s-a întâmplat! Numai de mi-ar trimite odată cărţile librarul acela de la Paris; îmi vine să cred că toţi librarii din lume conspiră împotriva mea. Închipuiţi-vă, de două luni nu mai răspunde nici unul, nici la comenzi, nici la scrisori, nici la telegrame! Turbez de furie şi nu pot să înţeleg cum de e posibil aşa ceva!

DOCTORUL: E neglijenţa obişnuită, nu trebuie să luaţi lucrurile aşa de tragic!
CĂPITANUL: Fir-ar al naibii să fie, dar nu pot să-mi termin lucrarea la timp; şi ştiu, că şi la Berlin se fac cercetări tot în domeniul acesta! Dar nu despre asta voiam să vorbim acum, ci despre dumneavoastră! Dacă doriţi să locuiţi aici, vă putem pune la dispoziţie un mic apartament în aripa laterală a casei; sau vreţi să staţi în vechea locuinţă ?
DOCTORUL: Cum doriţi dumneavoastră.
CĂPITANUL: Nu, cum doriţi dumneavoastră! Spuneţi, cum doriţi!
DOCTORUL: Dumneavoastră hotărâţi, domnule căpitan!
CĂPITANUL: Nu, eu nu hotărăsc nimic. Dumneavoastră trebuie să spuneţi ce doriţi. Eu nu vreau nimic. Absolut nimic!
DOCTORUL: Dar nu pot să hotărăsc eu ...
CĂPITANUL: Pentru Dumnezeu, dar spuneţi odată, domnule, ce doriţi? într-o asemenea situaţie eu nu pot avea nici voinţă, nici păreri, nici dorinţe! Aţi ajuns să nu ştiţi ce doriţi? Răspundeţi, sau mă supăr!
DOCTORUL: Dacă depinde de mine, ei bine, aş rămâne să locuiesc aici!
CĂPITANUL: Bun!... Mulţumesc!... O!... Scuzaţi-mă, domnule doctor, dar nimic nu mi se pare mai agasant decât că aud pe cineva spunând că un lucru îi este indiferent. *(Sună.)*
(Intră Doica.)
CĂPITANUL: A, tu eşti, Margret. Ascultă, nu ştii, apartamentul din aripa laterală e gata aranjat pentru domnul doctor?
DOICA: Da, domnule căpitan!
CĂPITANUL: Bine! Atunci, domnule doctor, nu vă mai reţin! Poate că sunteţi obosit. La revedere şi să sperăm că ne întâlnim iarăşi mâine.
DOCTORUL: Bună seara, domnule căpitan!
CĂPITANUL: Sper că soţia mea v-a povestit câte ceva, aşa încât ştiţi în linii mari, cum stau lucrurile.
DOCTORUL: Distinsa dumneavoastră soţie a făcut aluzii la unele amănunte şi e bine ca un străin să le cunoască. Bună seara, domnule căpitan!

SCENA VII

Căpitanul. Doica.

CĂPITANUL: Ce vrei să-mi spui, draga mea?
DOICA: Ascultaţi, dragă domnule Adolf.
CĂPITANUL: Spune, bătrâna mea Margret. Vorbeşte tu, singură fiinţă din casa asta, pe care pot s-o ascult fără să mă crispez.
DOICA: Domnule Adolf, n-aţi putea să mai lăsaţi din ale dumneavoastră şi să vă înţelegeţi cu doamna în povestea asta cu copilul ? Gândiţi-vă la o mamă...
CĂPITANUL: Dar gândeşte-te şi la un tată, Margret!
DOICA: Da, da, dar un tată mai are şi altele pe lângă copil, pe câtă vreme o mamă n-are.
CĂPITANUL: Aşa e, draga mea. Ea n-are decât o singură povară, pe când eu

am trei; chiar şi pe a ei tot eu o duc. Nu crezi că aş fi putut să am altă situaţie şi să nu rămân o slugă bătrână, dacă n-aş fi avut-o pe ea şi pe copilul ei?

DOICA: Dar nu asta am vrut să spun.

CĂPITANUL: Nu, fiindcă ai vrea ca eu să nu am dreptate.

DOICA: Şi nu credeţi că vă vreau binele?

CĂPITANUL: Ba da, draga mea, numai că tu nu ştii care e binele meu. Vezi, pe mine nu mă satisface gândul că am dat numai viaţă copilului ăsta; vreau să-i dau şi sufletul meu.

DOICA: Nu pricep cum vine asta. Cred, totuşi, că ar trebui să vă înţelegeţi.

CĂPITANUL: Tu nu-mi eşti prietenă, Margret!

DOICA: Vai, Doamne, ce spuneţi, domnule Adolf! Credeţi că pot uita că aţi fost ca şi copilul meu, când eraţi mic?

CĂPITANUL: Şi îţi închipui că eu am uitat? Doar ai fost ca o mamă pentru mine şi mi-ai luat partea când toţi erau în contra mea; dar acum, la o adică, mă părăseşti şi treci şi tu în tabăra duşmanului.

DOICA: Duşmanului ?

CĂPITANUL: Da, a duşmanului! Ştii doar foarte bine cum stau lucrurile în casa asta, tu, care le-ai văzut pe toate, de la început până la sfârşit.

DOICA: Am văzut, e drept! Dar spuneţi, pentru Dumnezeu, de ce trebuie doi oameni să se chinuiască unul pe altul până în pânzele albe; doi oameni, care altfel sunt aşa de buni şi le vor binele şi altora. Doamna nu e niciodată pornită, nici contra mea, nici a altcuiva...

CĂPITANUL: Numai împotriva mea, ştiu. Dar Margret, dacă şi tu mă părăseşti, să ştii că nu faci bine. Am senzaţia că se unelteşte ceva împotriva mea şi că nici doctorul ăsta nu mi-e prieten!

DOICA: O, Doamne, şi dumneavoastră, domnule Adolf, credeţi că oamenii sunt porniţi numai pe rele; dar să ştiţi, asta-i numai fiindcă nu ţineţi la credinţa cea adevărată...

CĂPITANUL: Pe care ai descoperit-o tu şi baptiştii! Tu eşti fericită, nu-i aşa?

DOICA: Cred că nu sunt aşa nefericită ca dumneavoastră, domnule Adolf! Înduplecaţi-vă inima, iubindu-vă aproapele şi Dumnezeu o să vă facă fericit.

CĂPITANUL: Ciudat, îndată ce începi să vorbeşti de Dumnezeu şi de iubire, vocea ţi se înăspreşte şi ochii tăi scapără de ură. Nu, Margret, credinţa ta nu poate să fie cea adevărată!

DOICA: Ei bine, fiţi mândru şi neînduplecat cu ştiinţa aceea a dumneavoastră, dar să ştiţi că la o adică, n-o să vă ţină de cald.

CĂPITANUL: Ia te uită, cât de semeţ vorbeşte o inimă smerită. Se-nţelege că învăţătura nu ajută la nimic, cu nişte animale ca voi!

DOICA: Ar trebui să vă fie ruşine! Dar uite că bătrâna Margret tot la băiatul ei mare ţine, care vine iar ca un copil cuminte să-şi ascundă capul în poala ei, fiindcă afară e furtună cu tunete şi trăsnete.

CĂPITANUL: Margret! Iartă-mă, sunt convins că nimeni nu-mi vrea în aşa măsură binele ca tine. Ajută-mă, simt că o să se întâmple ceva. Nu ştiu ce, dar nu poate fi nimic bun. *(Un ţipăt dinăuntru.)* Ce e? Cine ţipă?

SCENA VIII

Aceiaşi. Intră Bertha dintr-o altă cameră.

BERTHA: Tată, tată, ajută-mă! Scapă-mă!
CĂPITANUL: Ce e, copilul meu iubit? Vorbeşte!
BERTHA: Ajută-mă! Cred că vrea să-mi facă un rău!
CĂPITANUL: Cine vrea să-ţi facă un rău ? Spune! Spune!
BERTHA: Bunica! Dar eu am fost de vină, fiindcă am păcălit-o !
CĂPITANUL: Ce s-a-ntâmplat? S-auzim!
BERTHA: Bine, dar să nu mă spui! Te rog!
CĂPITANUL: Nu, nu, dar povesteşte cum a fost.
Doica iese.
BERTHA: Seara ea obişnuieşte să lase fitilul de la lampă mai jos şi apoi mă pune să şed la masă şi să ţin un toc înmuiat în cerneală deasupra unei coale de hârtie. Pe urmă porunceşte spiritelor să scrie.
CĂPITANUL: Despre asta încă nu mi-ai povestit niciodată!
BERTHA: Iartă-mă, dar n-am îndrăznit; bunica zice că spiritele se răzbună, dacă se vorbeşte despre ele. Apoi peniţa începe să scrie, dar nu ştiu dacă eu sunt cea care scrie sau nu. Câteodată totul merge bine, altădată însă peniţa nu scrie de loc. Când obosesc, nu mai scrie nici ea; totuşi eu trebuie să încerc s-o fac să pornească iar. Cred că în seara asta am scris bine, dar bunica a zis că ceea ce scrisesem era din Stagnelius[1] şi că am păcălit-o, aşa că s-a supărat rău de tot.
CĂPITANUL: Tu crezi că există spirite?
BERTHA: Nu ştiu!
CĂPITANUL: Dar ştiu eu că nu există!
BERTHA: Bunica zice că tu nu înţelegi astea şi că ai la tine lucruri cu mult mai rele, care pot să vadă până în alte planete.
CĂPITANUL: Da? Şi ce altceva mai spune?
BERTHA: Că tu nu poţi să faci descântece!
CĂPITANUL: Nici n-am spus că pot! Ştii ce sunt meteoriţii! Nişte pietre care cad din alte corpuri cereşti. Pot să cercetez pietrele astea şi apoi să spun dacă ele conţin aceleaşi substanţe ca pământul. Asta e tot ce încerc să văd.
BERTHA: Dar bunica zice că sunt lucruri pe care ea se pricepe să le vadă, iar tu nu.
CĂPITANUL: În cazul ăsta minte!
BERTHA: Bunica nu minte!
CĂPITANUL: De ce?

---

[1] Erik Johan Stagnelius, poet romantic suedez (1793—1823).

BERTHA: Fiindcă atunci minte şi mama!
CĂPITANUL: Hm!
BERTHA: Iar dacă spui că mama minte, nu te mai cred niciodată!
CĂPITANUL: N-am zis că mama minte; deci poţi să mă crezi, când îţi spun, că pentru fericirea ta, pentru viitorul tău este necesar să pleci din casa asta! Vrei? Vrei să pleci la oraş şi să înveţi ceva folositor ?
BERTHA: Sigur că da, vreau să mă mut în oraş, să plec de aici, să merg oriunde! Numai, să te pot vedea câteodată; adesea. Acolo, înăuntru, e totdeauna aşa de apăsător, de întunecat, ca într-o noapte de iarnă; dar când intri tu, tăticule, parcă ar veni primăvara!
CĂPITANUL: Copilul meu drag! Copilul meu iubit!
BERTHA: Dar tăticule, să fii bun cu mama, plânge aşa de des!
CĂPITANUL: Hm!... Va să zică vrei să mergi la oraş?
BERTHA: Da! Da!
CĂPITANUL: Şi dacă mama n-o să vrea ?
BERTHA: Dar trebuie să vrea!
CĂPITANUL: Şi dacă totuşi se opune?
BERTHA: Atunci, nu ştiu cum o să fie! Dar o să vrea, o să vrea!
CĂPITANUL: Te duci tu s-o rogi?
BERTHA: Roag-o tu frumos, de mine nu se sinchiseşte!
CĂPITANUL: Hm!... Dar dacă vrei şi tu, vreau şi eu, în schimb mama se opune, atunci cum să facem?
BERTHA: Atunci, iar e complicat! Dar, de ce nu puteţi amândoi să...

SCENA IX

Cei precedenţi. Laura.

LAURA: Va să zică Bertha e aici! Ei, să auzim ce spune şi ea, doar e soarta ei în joc.
CĂPITANUL: Bine, dar cum ar putea copilul ăsta să aibă o părere întemeiată asupra felului cum trebuie făcută educaţia unei tinere fete? O astfel de părere putem să avem cel mult noi, pentru că am mai văzut care a fost soarta altor fete.
LAURA: Dar fiindcă noi suntem de păreri diferite, Bertha e aceea care trebuie să decidă.
CĂPITANUL: Nu ! Nu-i permit nimănui să-mi încalce drepturile, nici unei femei şi nici unui copil! Bertha, acum lasă-ne singuri!
Bertha pleacă.
LAURA: Ţi-a fost teamă de hotărârea ei, fiindcă ai crezut că o să fie de partea mea.
CĂPITANUL: Ştiu că vrea să plece de acasă, dar mai ştiu şi că poţi să-i influenţezi voinţa cum îţi place.
LAURA: Sunt chiar aşa de puternică?
CĂPITANUL: Da, ai o putere diabolică de a-ţi impune voinţa, lucru care îi

reuşeşte totdeauna celui ce nu se dă înapoi de la nici un mijloc. De pildă, cum ai reuşit să-l faci pe Doctorul Nordling să plece şi să-l aduci pe cel nou?

LAURA: Cum am reuşit?

CĂPITANUL: Atâta l-ai tot vorbit de rău pe primul, încât până la urmă a plecat; pe de altă parte l-ai pus pe frate-tău să-i facă atmosferă bună celuilalt.

LAURA: Totul a mers foarte simplu şi, în plus, nu am încălcat cu nimic legile. Bertha pleacă în curând?

CĂPITANUL: Da, peste două săptămâni.

LAURA: Aşa ai hotărât?

CĂPITANUL: Da!

LAURA: Ai vorbit şi cu ea despre asta?

CĂPITANUL: Da!

LAURA: Atunci o să încerc să împiedic plecarea ei!

CĂPITANUL: N-o să poţi!

LAURA: N-o să pot? Crezi că o mamă adevărată poate să-şi lase fiica în grija unor străini răuvoitori, care să-i spună într-una că tot ce a învăţat de la mama ei sunt prostii, de o s-ajungă în cele din urmă să-şi urască mama pentru tot restul vieţii?

CĂPITANUL: Şi crezi că un tată poate permite unor femei trufaşe şi ignorante să-i spună fiicei sale că el e un şarlatan?

LAURA: Aşa ceva nu e chiar atât de important pentru un tată.

CĂPITANUL: Cum adică?

LAURA: Fiindcă mama e mult mai apropiată de copil, mai ales de când s-a descoperit că, în realitate, nimeni nu ştie exact cine e tatăl unui copil.

CĂPITANUL: Şi ce legătură are asta cu cazul de faţă?

LAURA: Tu nu poţi şti dacă eşti tatăl Berthei!

CĂPITANUL: Nu pot şti?

LAURA: Nu; ceea ce nu ştie nimeni, nu ştii nici tu!

CĂPITANUL: Glumeşti?

LAURA: Nu. De fapt, nu fac decât să reiau cele spuse de tine. Şi de altfel, n-ai de unde să ştii dacă nu ţi-am fost necredincioasă.

CĂPITANUL: De multe te cred în stare, dar de asta nu; şi nici nu cred că ai vorbi despre asta chiar dacă ar fi adevărat.

LAURA: Presupune că aş lua asupra mea riscul de a fi izgonită, dispreţuită, că aş suporta orice, numai să-mi pot păstra copilul; presupune că aş dezvălui adevărul în momentul acesta spunându-ţi: Bertha *e* copilul meu dar *nu* şi al tău!

CĂPITANUL: Termină odată!

LAURA: Presupune doar atât, şi toată autoritatea ta ar fi anihilată!

CĂPITANUL: Numai dacă ai dovedi că nu eu sunt tatăl!

LAURA: Să ştii că n-ar fi greu!

CĂPITANUL: Termină odată!

LAURA: N-ar trebui decât să dau în vileag numele tatălui adevărat, să indic cu amănunte locul şi momentul... Când s-a născut Bertha?... La trei ani după căsătorie...
CĂPITANUL: Termină odată! Altfel...
LAURA: Altfel ce ? Bine, termin! Dar gândeşte-te foarte serios înainte de a lua o hotărâre! Să nu te faci de râs!
CĂPITANUL: Toată povestea asta e penibilă!
LAURA: Cu cât e mai penibilă, cu atât mai ridicol eşti tu!
CĂPITANUL: Iar tu *nu*?
LAURA: Nu! Asta ca să-ţi dai seama cât de iscusit am aranjat lucrurile.
CĂPITANUL: Iată de ce nu reuşim noi să vă venim de hac!
LAURA: Dacă-i aşa, de ce vrei să porneşti la luptă contra unui duşman mai puternic?
CĂPITANUL: Mai puternic?
LAURA: Da! Pare poate ciudat, dar totdeauna m-am simţit superioară unui bărbat.
CĂPITANUL: Lasă, că-ţi găseşti şi tu într-o bună zi naşul, de o să-l pomeneşti toată viaţa.
LAURA: O să fie interesant.
DOICA: *(intră)* Masa e servită. Poftiţi, vă rog!
LAURA: Da, cu plăcere!
Căpitanul ezită; apoi ia loc într-un fotoliu în apropierea mesei de lingă divan.
LAURA: Nu vii la cină?
CĂPITANUL: Nu, mulţumesc, nu mănânc nimic.
LAURA: Eşti supărat?
CĂPITANUL: Nu, dar nu mi-e foame.
LAURA: Hai, vino! Altfel o să mai pună unul sau altul întrebări de care, zău că nu e nevoie! Te rog, vino! Ei, dacă nu vrei, la revedere! *(Pleacă.)*
DOICA: Domnule Adolf, dar ce s-a întâmplat?
CĂPITANUL: Nu ştiu. Poţi să-mi spui cum de reuşiţi voi să suciţi şi să învârtiţi un om în toată firea ca pe un copil?
DOICA: Nici eu nu ştiu, dar poate fiindcă toţi bărbaţii – fie mari, fie mici – tot de femei sunt născuţi...
CĂPITANUL: În schimb, nicio femeie nu e născută de un bărbat. Şi totuşi *eu* sunt tatăl Berthei. Spune, Margret, tu nu crezi că e aşa? Nu crezi?
DOICA: Doamne, zău că vorbiţi ca un copil! Se-nţelege că sunteţi tatăl copilului dumneavoastră. Veniţi la masă şi nu mai staţi acolo aşa îmbufnat. Poftiţi!
CĂPITANUL: Ieşi afară femeie! La naiba cu voi, scorpiilor!
(Strigă spre antreu). Svärd! Svärd!
ORDONANŢA: Ordonaţi, domnule căpitan!
CĂPITANUL: Spune să înhame caii la sanie, imediat!
DOICA: Domnule căpitan! Dar ascultaţi-mă şi pe mine...
CĂPITANUL: Ieşi afară, femeie! Imediat!

DOICA: Doamne, ce ne facem acum?
CĂPITANUL: *(îşi pune chipiul şi se pregăteşte să plece)* Să nu mă aşteptaţi; nu mă întorc înainte de miezul nopţii! *(Pleacă.)*
DOICA: Doamne, Isuse Hristoase, ce-o să se mai întâmple?

ACTUL AL DOILEA

Acelaşi decor ca în actul precedent. Pe masă o lampă aprinsă. E noapte.

SCENA I

Doctorul. Laura.

DOCTORUL: După câte mi-am putut da seama din convorbirea noastră, situaţia nu este încă destul de clară. În primul rând aţi făcut o greşeală; aţi spus că domnul căpitan a ajuns la aceste rezultate remarcabile examinând alte planete cu ajutorul unui microscop. Când am aflat că e vorba de un spectroscop, m-am lămurit că nu poate fi bănuit de alienare mintală; s-ar putea, dimpotrivă, spune că şi-a câştigat merite deosebite în domeniul ştiinţei.
LAURA: Bine, dar n-am spus că e alienat mintal.
DOCTORUL: Doamnă, am reţinut exact convorbirea noastră şi îmi aduc bine aminte că v-am pus o întrebare tocmai în legătură cu problema principală, fiindcă am crezut că nu auzisem bine. Trebuie să fim foarte atenţi, când aducem astfel de acuzaţii; ele ar putea să ducă până la a declara pe cineva iresponsabil!
LAURA: A declara iresponsabil?
DOCTORUL: Da. Ştiţi doar că o persoană, care nu e în deplinătatea facultăţilor sale mintale, îşi pierde drepturile civile şi familiale.
LAURA: Nu, n-am ştiut.
DOCTORUL: Mai există încă o problemă, care îmi dă de bănuit. Dânsul spunea că mai mulţi librari nu i-au răspuns la scrisori. Oare nu cumva dumneavoastră sunteţi cea care dintr-o greşită bunăvoinţă, aţi întrerupt această corespondenţă?
LAURA: Ba da. Dar am socotit că e de datoria mea să apăr interesele familiei. Nu puteam rămâne cu braţele încrucişate, lăsîndu-l să ne ruineze pe toţi.
DOCTORUL: Vă rog să mă scuzaţi, dar cred că nu v-aţi gândit unde pot să ducă urmările unei asemenea acţiuni. Dacă descoperă că v-aţi amestecat în ascuns în activitatea lui, toate bănuielile sale vor fi dintr-o dată confirmate. În plus, prin intervenţia aceasta n-aţi făcut decât să-i îngrădiţi dorinţa de afirmare şi să-i puneţi răbdarea la grea încercare. Dumneavoastră aţi simţit doar personal cât e de exasperant, când cineva îţi contracarează cele mai arzătoare dorinţe şi îţi anihilează la tot pasul voinţa.
LAURA: Mai e vorbă?!

DOCTORUL: Atunci gândiţi-vă, cam ce trebuie să fi simţit şi dânsul.

LAURA: *(se ridică)* E miezul nopţii şi încă n-a venit acasă. Cine ştie ce se mai poate întâmpla.

DOCTORUL: Spuneţi-mi, vă rog, ce s-a întâmplat în seara asta, după ce-am plecat eu; trebuie să ştiu.

LAURA: A bătut câmpii pe teme din cele mai năstruşnice, închipuiţi-vă, a ajuns, de pildă la ideea că el nu e tatăl propriului său copil.

DOCTORUL: Ciudat. Dar cum de i-a putut veni în minte una ca asta?

LAURA: Cred că a stat de vorbă cu cineva competent în materie de educaţia copiilor; când i-am luat apărarea fetei, s-a înfierbântat aşa de rău, încât la un moment dat a trântit-o, aşa tam-nisam, că nimeni nu poate şti cine e tatăl unui copil. Dumnezeu mi-e martor că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-l liniştesc, dar acum cred că nu mai e nimic de făcut. *(Plânge.)*

DOCTORUL: De fapt, aşa nu mai merge; trebuie să facem ceva, fără să-i dăm însă ocazia să intre la bănuieli. Spuneţi-mi, domnul căpitan a avut şi mai de mult astfel de idei fixe?

LAURA: Da, acum şase ani; chiar el i-a scris atunci medicului o scrisoare în care-i spunea că i-e teamă să nu-şi piardă minţile.

DOCTORUL: Ei, asta-i o poveste cu implicaţii adânci: sanctuarul vieţii de familie şi aşa mai departe, şi nu pot să aprofundez toate aspectele; nu-mi rămâne decât să mă mărginesc la elementele palpabile. Din păcate, cele întâmplate nu mai pot fi schimbate, iar tratamentul trebuie să se bazeze pe faptele concrete. Unde credeţi că-i acum?

LAURA: Nu ştiu. De altfel, ar fi greu de ghicit; e atât de ciudat de câtva timp!

DOCTORUL: Vreţi să-l aştept până se întoarce? Ca să-i risipim orice bănuială, aş putea să-i spun că am consultat-o pe mama dumneavoastră, care nu se simte bine.

LAURA: Foarte bine! Nu ne părăsiţi, domnule doctor; dacă aţi şti cât sunt de îngrijorată. Oare n-ar fi mai bine să-i spuneţi pe faţă ce credeţi despre starea lui?

DOCTORUL: Aşa ceva nu li se spune niciodată bolnavilor mintali. Cel mult dacă aduc ei vorba, dar şi atunci numai pe departe. Prin urmare, depinde ce întorsătură va lua discuţia noastră. Ar fi bine să nu mai rămân aici; mă retrag chiar acum în camera de alături; lucrurile vor părea mai puţin ticluite.

LAURA: Da, e mai bine aşa; în schimb, Margret poate să rămână... Ea e cea care-l aşteaptă totdeauna noaptea până vine acasă şi ea e în acelaşi timp singură care-l poate influenţa *(Se duce la uşa din stingă.)* Margret! Margret!

DOICA: Da, doamnă! Domnul e acasă ?

LAURA: Nu, stai aici şi aşteaptă-l până când vine, spune-i că mama e bolnavă şi că a venit domnul doctor s-o vadă.

DOICA: Da, da, fac eu aşa ca totul să iasă bine.
LAURA: *(deschide uşa spre locuinţă):* Vreţi să intraţi aici, domnule doctor?
DOCTORUL: Vă mulţumesc, doamnă!

SCENA II

DOICA: *(şade la masă; ia de pe masă o psaltire şi îşi pune ochelarii):* Da, da! Da, da! *(Citeşte cu jumătate voce) :*
Un lucru jalnic şi de plâns
E scurta noastră viaţă
Al morţii înger prin tării
În patru vânturi strigă:
Deşertăciune, deşertăciune!
Da, da! Da, da!
Şi-a îngerilor spadă nemilos doboară
Făpturile toate, aicea, pe pământ.
Doar plânsete, jale rămân pân-la urmă
Scrise să fie pe piatra de mormânt!
Deşertăciune, deşertăciune!
Da, da!

BERTHA: *(intră ţinând în mână un ibric şi o broderie; vorbeşte încet)* Margret, îmi dai voie să stau şi eu cu tine ? Mi-e aşa de frică sus!
DOICA: Dumnezeule, dar nu te-ai culcat încă?
BERTHA: Trebuie să cos; e darul de Crăciun pentru tata! Şi aici, ceva bun pentru tine!
DOICA: Bine, draga mea, dar nu se poate; doar ştii că trebuie să te scoli devreme mâine dimineaţă, şi e trecut de miezul nopţii.
BERTHA: Ei, şi ce contează. Mi-e frică să stau singură sus, cred că umblă stafii.
DOICA: Ca să vezi, n-am tot spus eu? în casa asta sigur umblă stafii. Dar ce-ai auzit, draga mea?
BERTHA: Ştii, mi s-a părut că cineva cântă sus, în pod.
DOICA: În pod! La ora asta!
BERTHA: Şi era un cântec trist, trist, cum n-am mai auzit niciodată. Mi se părea că vine din cămăruţa din pod unde e leagănul, ştii, la stânga...
DOICA: Vai, vai, vai! Ce urgie de vreme în noaptea asta! Cred că vântul o să dărâme coşurile. „Vai, ce e viaţa pe pământ?... Jale, chinuri şi necaz. Chiar când se pare că-i mai bună, ea nu-i decât venin amar.” Da, copilul meu drag, să dea Dumnezeu să avem parte de un Crăciun fericit!
BERTHA: Margret, e adevărat că tata e bolnav?
DOICA: Da, e bolnav.
BERTHA: Atunci, nu mai sărbătorim Crăciunul! Şi de ce nu stă în pat, dacă e bolnav?
DOICA: Ei, fetiţa mea, aşa e boala lui că nu trebuie să stea în pat. Parcă umblă cineva sus pe palier. Acum du-te şi te culcă şi ia şi ibricul cu tine, altfel se

supără tata.
BERTHA: *(pleacă; în mână ţine ibricul)* Noapte bună, Margret!
DOICA: Noapte bună, copilul meu, Dumnezeu să te aibă în pază!

SCENA III

Căpitanul. Doica.

CĂPITANUL: *(îşi scoate mantaua)* Cum, nu dormi încă? Du-te şi te culcă!
DOICA: Am vrut să vă aştept!
Căpitanul aprinde lampa; deschide biroul; se aşază şi scoate din buzunar scrisori şi ziare.
DOICA: Domnule Adolf!
CĂPITANUL: Ce doreşti?
DOICA: Doamnă bătrână e bolnavă. A venit domnul doctor.
CĂPITANUL: E ceva grav?
DOICA: Nu, nu cred. E numai o răceală.
CĂPITANUL: *(se ridică)* Margret, cine a fost tatăl copilului tău?
DOICA: O, dar v-am spus de atâtea ori că a fost târâie-brâul acela de Johansson.
CĂPITANUL: Eşti sigură că el a fost?
DOICA: Vai, ce copil sunteţi; cum să nu fiu sigură, când numai el a fost?
CĂPITANUL: Dar el a fost sigur că e unicul? Nu, n-a putut să fie sigur, tu însă ai *fost.* Iată care e diferenţa.
DOICA: Eu nu văd nici o diferenţă.
CĂPITANUL: Nu, nu poţi s-o vezi, dar o diferenţă există totuşi. *(Răsfoieşte un album de fotografii de pe masă.)* Crezi că Bertha îmi seamănă? *(Priveşte o fotografie din album.)*
DOICA: Da, semănaţi ca două picături de apă!
CĂPITANUL: Dar Johansson a recunoscut că el e tatăl?
DOICA: Ei da, a fost silit!
CĂPITANUL: E teribil!... Iată-l şi pe doctor.

SCENA IV

Căpitanul. Doica. Doctorul.

CĂPITANUL: Bună seara, doctore. Cum e soacră-mea?
DOCTORUL: Nimic periculos: nu-i decât o formă mai uşoară de entorsă la piciorul stâng.
CĂPITANUL: Parcă Margret spunea că e o răceală. Se pare că sunt mai multe păreri în privinţa asta. Margret, du-te şi te culcă!
Doica pleacă.
Pauză.
CĂPITANUL: Fiţi bun şi luaţi loc, domnule doctor.
DOCTORUL: *(ia loc)* Mulţumesc!
CĂPITANUL: E adevărat că din încrucişarea unei zebre cu un cal iese un mânz vărgat?

DOCTORUL: *(mirat):* Perfect adevărat!
CĂPITANUL: E adevărat că mânjii următori ies tot vărgaţi, dacă, în continuare, încrucişarea este făcută cu un armăsar ?
DOCTORUL: Da, şi asta e adevărat!
CĂPITANUL: Prin urmare, în anumite împrejurări, un armăsar poate să fie tatăl unui mânz vărgat şi invers?
DOCTORUL: Da, aşa se pare!
CĂPITANUL: Prin urmare asemănarea progeniturii cu tatăl nu dovedeşte nimic.
DOCTORUL: O...
CĂPITANUL: Cu alte cuvinte: paternitatea nu poate să fie dovedită.
DOCTORUL: O...
CĂPITANUL: Dumneavoastră sunteţi văduv, dar aţi avut copii, nu-i aşa ?
DOCTORUL: Da-a...
CĂPITANUL: Nu v-aţi simţit niciodată ridicol ca tată? După mine, nu există ceva mai comic decât un tată care-şi duce copilul de mână pe stradă, sau un tată care vorbeşte despre copilul *său.* De fapt, ar trebui să spună „copilul soţiei mele". N-aţi avut niciodată sentimentul că există un element de echivoc în situaţia dumneavoastră, n-aţi avut de loc momente de îndoială, n-aş vrea să zic bănuieli; ca om de onoare presupun că soţia dumneavoastră a fost mai presus de orice bănuieli!
DOCTORUL: Nu, n-am simţit niciodată aşa ceva; dar vedeţi, domnule căpitan, copiii trebuie acceptaţi cu încredere, spune, mi se pare, Goethe.
CĂPITANUL: Încredere, când e vorba de o femeie? E riscant.
DOCTORUL: Bine, dar există mai multe categorii de femei!
CĂPITANUL: Cercetările mai recente au dovedit că nu există decât o singură categorie! În tinereţe, eram un bărbat bine făcut şi – dacă ar fi să mă laud – chiar frumos. Îmi aduc acum aminte de două întâmplări; impresiile pe care le-am avut atunci mi-au trezit mai târziu temerile. Călătoream odată cu vaporul. Şedeam cu câţiva prieteni într-un salon. La un moment dat, vine şi se aşază vizavi de mine tânăra proprietară a restaurantului şi ne spune cu ochii plini de lacrimi că logodnicul ei s-a prăpădit nu de mult într-un naufragiu. Ne-am exprimat cu toţii părerea de rău, iar eu am comandat şampanie. După al doilea pahar, i-am atins piciorul, după al patrulea genunchiul şi până dimineaţa următoare o şi consolasem.
DOCTORUL: Ei da, dar asta a fost o excepţie!
CĂPITANUL: Să vedeţi însă şi celălalt caz, care s-ar părea că nu constituie o excepţie. Eram la Lysekil[2], şi se afla acolo o doamnă tânără, împreună cu copiii ei; soţul rămăsese în oraş. Era bigotă, avea principii foarte severe, îmi ţinea tot felul de predici moralizatoare, era onorabilă în toate privinţele – cel puţin aşa credeam. Apoi a împrumutat de la mine o carte, pe urmă încă una; înainte de a pleca, mi-a restituit cărţile – ceea ce se

[2] Staţiune balneară pe coasta de vest a Suediei, la nord de Goteborg.

întâmplă mai rar. La vreo trei luni după aceea, am găsit într-una din ele un bileţel cu o explicaţie destul de clară. O explicaţie nevinovată, atât de nevinovată cât poate să fie o declaraţie de dragoste făcută de o femeie căsătorită unui domn străin, care nu-i făcuse nici un fel de avansuri. Morala: să nu crezi niciodată prea mult!

DOCTORUL: Dar nici prea puţin!

CĂPITANUL: Aşa este! Dar vedeţi, doctore, femeia aceea îşi dădea atât de puţin seama de nemernicia ei încât – foarte natural – îi spunea soţului ei că mă place. Tocmai aici e primejdia; ele nu sunt conştiente de depravarea lor instinctivă. E o circumstanţă atenuantă, e adevărat; dar ea nu anulează sentinţa, cel mult o face mai blândă!

DOCTORUL: Domnule căpitan, gândurile dumneavoastră alunecă pe o pantă patologică; trebuie să fiţi atent.

CĂPITANUL: Nu e nevoie să folosiţi cuvântul patologic vedeţi toate cazanele cu aburi explodează când manometrul arată o sută de grade, dar o sută de grade nu înseamnă acelaşi lucru la toate cazanele, mă înţelegeţi? De altfel, dumneavoastră sunteţi aici, ca să mă ţineţi sub observaţie. Dacă n-aş fi bărbat, aş avea dreptul să acuz, sau să regret, cum se spune cu atâta dibăcie; aş putea, eventual, să vă dau întregul diagnostic, ba chiar mai mult întregul istoric al bolii; dar, din păcate, sunt bărbat şi nu am altceva de făcut decât să încrucişez braţele, ca romanii, şi să-mi ţin respiraţia până mor. Noapte bună!

DOCTORUL: Domnule căpitan! Dacă sunteţi bolnav, nu vă ştirbiţi cu nimic onoarea de bărbat, spunându-mi totul. Trebuie să ascult şi partea cealaltă.

CĂPITANUL: Cred că v-a fost destul şi una singură.

DOCTORUL: Nu, domnule căpitan! Ştiţi, când am auzit-o pe doamna Alving ţinând discursul funebru la moartea soţului său, mi-am zis: păcat, mare păcat că omul ăsta a murit!

CĂPITANUL: Credeţi că Alving ar fi spus ceva, dacă ar fi trăit? Vă închipuiţi că dacă vreunul din bărbaţii care au murit ar învia, l-ar crede cineva? Noapte bună, domnule doctor! Vedeţi, sunt calm, puteţi deci merge să vă culcaţi!

DOCTORUL: Atunci, noapte bună, domnule căpitan. Să ştiţi că de problema aceasta nu mă mai ocup.

CĂPITANUL: Adică, suntem duşmani de acum încolo?

DOCTORUL: Nici vorbă! Păcat doar că nu putem fi prieteni. Noapte bună! *(Iese.)*

CĂPITANUL: *(îl însoţeşte pe Doctor până la uşa din fund*; *apoi merge la uşa din stânga şi o întredeschide)* Hai, vino să stăm de vorbă. Ştiu că ai stat aici după uşă şi ai ascultat.

SCENA V

Laura intră jenată. Căpitanul se aşează la biroul deschis.

CĂPITANUL: E foarte târziu, totuşi trebuie să stăm de vorbă şi să punem lucrurile la punct. Ia loc. *(Pauză.)* Am fost în seara asta la poştă şi am adus câteva scrisori! Reiese că ai dosit atât scrisorile sosite, cât şi pe cele care trebuiau expediate. Urmarea: tărăgănarea aceasta a zădărnicit rezultatul la care ajunsesem în urma cercetărilor mele.

LAURA: Am fost îngrijorată, fiindcă din cauza celeilalte preocupări îţi neglijai serviciul.

CĂPITANUL: N-ai fost de loc îngrijorată. Dimpotrivă, erai convinsă că într-o bună zi cealaltă preocupare îmi va aduce mai multă glorie decât serviciul; adevărul e că n-ai vrut ca eu să devin renumit; asta ar fi scos şi mai mult în evidenţă nulitatea ta. Apoi am mai interceptat şi o serie de scrisori care îţi erau adresate ţie.

LAURA: Ai procedat nobil.

CĂPITANUL: Tu ai, cum s-ar spune, păreri bune despre mine. Iar astea te-au făcut să duci vreme îndelungată o adevărată campanie ca să-i îndepărtezi pe vechii mei prieteni, alimentând un anumit zvon în legătură cu starea mea psihică. Şi iată că strădaniile tale au fost încununate de succes; nimeni nu mai crede în momentul de faţă că sunt în toate minţile, de la şef până la bucătăreasă. în realitate situaţia e următoarea: sunt perfect normal, după cum şi tu ştii prea bine, aşa încât pot să-mi îndeplinesc atât obligaţiile de serviciu cât şi pe cele de tată de familie; sunt stăpân şi pe sentimentele mele, cât timp facultăţile volitive îmi rămân nevătămate; tu însă le subminezi de multă vreme, aşa încât s-ar putea întâmpla ca în curînd arcul să plesnească şi maşinăria să se dea peste cap. Nu vreau să fac apel la sentimentele tale – n-ai aşa ceva şi tocmai în asta constă forţa ta – apelez în schimb la interesele tale.

LAURA: Să auzim.

CĂPITANUL: Purtarea ta a reuşit să-mi trezească anumite bănuieli; mă tem că puterea mea de judecată se va întuneca în curînd şi gândurile vor începe să-mi rătăcească. E nebunia care se apropie, pe care tu o aştepţi de mult şi care poate să mă cuprindă în orice moment. Şi acum se iveşte următoarea întrebare: oare e mai rentabil pentru tine să rămân sănătos sau să mă îmbolnăvesc? Gândeşte-te! Dacă îmi pierd sănătatea, îmi pierd şi serviciul, şi rămâneţi fără ajutor. Dacă mor, vă revine renta mea viageră. Iar dacă m-aş sinucide, n-aţi primi nimic. Prin urmare, interesul tău este să-mi trăiesc viaţa, cât mi-e dat, până la capăt.

LAURA: Vrei să-mi întinzi o cursă?

CĂPITANUL: Desigur! Depinde de tine dacă o ocoleşti sau te laşi prinsă în ea.

LAURA: Vrei să spui că ai putea să te sinucizi? Nu faci tu una ca asta!

CĂPITANUL: Eşti sigură? Crezi într-adevăr că un om poate să trăiască, atunci când nu are nici pentru ce, nici pentru cine?

LAURA: Prin urmare capitulezi?

CĂPITANUL: Nu, propun pace.
LAURA: Condiţiile?
CĂPITANUL: Să-mi pot menţine integritatea facultăţilor mintale. Fă să dispară îndoielile mele şi renunţ la luptă.
LAURA: Care îndoieli?
CĂPITANUL: Cu privire la naşterea Berthei.
LAURA: Există îndoieli în privinţa asta?
CĂPITANUL: Da, există şi tu eşti cea care le-a trezit.
LAURA: Eu?
CĂPITANUL: Da, tu; mi le-ai picurat în ureche ca otravă de cucută, iar împrejurările le-au întărit. Scapă-mă de neliniştea care mă roade, spune-mi pe faţă: aşa este, nu tu eşti tatăl, şi te iert dinainte.
LAURA: Nu pot să iau asupra mea o vină pe care n-o am.
CĂPITANUL: Ce contează pentru tine, din moment ce ai siguranţa că nu voi spune nimănui nimic. Doar nu-ţi închipui că o să-mi trâmbiţez propria mea ruşine ?
LAURA: Adică vrei să zici că dacă spun că *nu-i* aşa, nu ai linişte, iar dacă spun că *e* aşa, atunci ai? Înseamnă deci că *doreşti* să fie aşa.
CĂPITANUL: E ciudat, dar asta este; fiindcă prima ipoteză nu poate fi dovedită, pe când a doua poate.
LAURA: Ai motive să te îndoieşti de fidelitatea mea?
CĂPITANUL: Da şi nu!
LAURA: Cred că vrei să arunci vina pe mine, ca să mă poţi înlătura şi să dispui apoi singur de copil după bunul tău plac. Dar nu mă prinzi aşa uşor în cursă.
CĂPITANUL: Îţi închipui că aş fi dispus să mă ocup de copilul altuia, dacă aş fi convins că eşti vinovată?
LAURA: Sunt sigură de asta şi tocmai de aceea cred că ai minţit adineauri, când ai spus că mă ierţi dinainte.
CĂPITANUL: *(se ridică de pe scaun)* Laura, salvează-mă, salvează-mă, că-mi pierd minţile. Tu nu înţelegi ce spun. Dacă acest copil nu e al meu, n-am nici un drept asupra lui, şi nici nu vreau să am. Or, tu tocmai asta urmăreşti. Nu-i aşa? Sau poate mai vrei şi altceva? Vrei ca *tu* să ai autoritate asupra copilului, iar *eu* să mă îngrijesc în continuare de întreţinerea lui?
LAURA: Vreau autoritatea, firește. La urma urmei, pentru ce altceva am dus toată lupta asta pe viaţă şi pe moarte, dacă nu pentru autoritate?
CĂPITANUL: Eu nu cred în viaţa viitoare, aşa că pentru mine copilul reprezintă tocmai perpetuarea vieţii mele de aci. Copilul întruchipează concepţia mea despre veşnicie, poate singura căreia îi corespunde şi în realitate ceva. Dacă o pierd, s-a terminat şi cu viaţa mea.

LAURA: Oare de ce n-am divorţat la timp?

CĂPITANUL: Fiindcă ne lega copilul; dar legătura asta s-a transformat cu timpul într-un adevărat lanţ. Şi, până la urmă, cu ce m-am ales? Cu ce? Nu m-am gândit niciodată la acest lucru, dar iată că acum se trezesc amintiri... care acuză sau poate chiar condamnă. În primii doi ani de căsătorie n-am avut copii, ştii bine de ce. La un moment dat m-am îmbolnăvit grav; era cât pe aci să mă prăpădesc. Într-o zi – îmi mai revenisem puţin – aud nişte voci în salon. Erai tu cu avocatul; vorbeaţi despre averea mea, avere pe care o mai posedam atunci. Avocatul ţi-a spus că nu poţi moşteni nimic, fiindcă nu avem copii, apoi te-a mai întrebat dacă nu cumva eşti gravidă. N-am auzit ce ai răspuns. M-am făcut sănătos şi s-a născut copilul. Cine e tatăl?

LAURA: Tu!

CĂPITANUL: Nu, nu sunt eu! E ceva murdar în toată afacerea asta, ceva ce abia acum începe să iasă la lumină. Şi încă ce murdar! Aţi fost generoşi şi i-aţi eliberat pe sclavii negri, dar ţineţi în schimb sclavi albi. Am muncit din greu m-am spetit ca un rob pentru tine şi copilul tău, pentru maică-ta, pentru servitoarele tale. Am renunţat să fac carieră, să fiu avansat, am trecut prin adevărate torturi, nu ştiu câte nopţi n-am dormit, chinuit de grijă pentru existenţa voastră, până când am încărunţit de tot; toate astea pentru ca să poţi trăi fără griji, pentru ca la bătrâneţe să te bucuri din nou de viaţă prin copilul tău. Şi am suportat totul fără să mă plâng, fiind încredinţat că sunt tatăl acestui copil. Iată forma cea mai clară de furt, iată sclavia cea mai brutală. Am făcut şaptesprezece ani de muncă silnică fără să am nici o vină; ce poţi să-mi dai în schimb?

LAURA: Acum zău că eşti nebun de-a binelea!

CĂPITANUL: *(se aşază):* Păi, exact asta şi doreşti! Am văzut cum faci tot posibilul să-ţi ascunzi fapta murdară. Mi-a fost milă de tine, n-am înţeles de ce te frământi atâta, te-am mângâiat adesea fără să ştiu cât de încărcată ţi-e conştiinţa; credeam că pot alunga în felul acesta eventuale idei bolnăvicioase; te-am auzit strigând în somn, dar mi-am zis că e mai bine să nu te trezesc. Îmi aduc bine aminte; era în noaptea dinaintea zilei de naştere a Berthei, cam între două şi trei; nu mă culcasem încă: citeam. La un moment dat ai scos un ţipăt puternic în somn, ca şi cum cineva ar fi vrut să te strângă de gât: „Nu veni! Nu veni!” ziceai. Am bătut cu putere în perete, că nu voiam să mai aud. Avusesem eu bănuielile mele, de ce să le mai aud şi confirmate. Toate astea pentru tine le-am suportat, tu ce faci în schimb pentru mine?

LAURA: Ce pot să fac? Pot să-ţi jur pe Dumnezeu şi pe ce am mai sfânt, că *tu* eşti tatăl Berthei.

CĂPITANUL: Ce mai contează acum, din moment ce chiar tu ai spus mai înainte că o mamă poate şi trebuie să comită orice fărădelege pentru copilul ei. Te rog ... în amintirea trecutului... te implor ca un muribund: dă-mi lovitura de graţie, spune-mi totul. Nu vezi, sunt neajutorat ca un

copil, nu-ţi dai seama că mă plâng ca unei mame: uită că sunt bărbat, uită că sunt soldat, care cu un singur cuvânt îi poate pune la respect pe toţi; nu cer acum decât milă ca un bolnav, renunţ la toate drepturile, cer numai îndurare.

LAURA: *(se apropie şi-i pune mâna pe frunte):* Dar ai început să plângi omule!

CĂPITANUL: Da, plâng, deşi sunt bărbat. Parcă un bărbat n-are şi el ochi? N-are mâini, membre, simţuri, porniri, pasiuni? Nu se hrăneşte cu aceleaşi produse, nu este încălzit vara de acelaşi soare şi expus iarna aceluiaşi ger ca femeia? Dacă suntem răniți nu sângerăm și noi? Iar dacă suntem gâdilați, nu chicotim? Când înghițim otravă, nu murim și noi? De ce n-ar avea voie bărbatul să se jeluiască? De ce n-ar putea şi un soldat să plângă? Fiindcă nu e bărbăteşte? şi, în fond, de ce nu e bărbăteşte?

LAURA: Plângi copilul meu, că vine iarăşi mama la tine. îţi mai aduci aminte cum am intrat în viaţa ta ca o a doua mamă? Trupul tău mare şi puternic era lipsit de vlagă; erai ca un copil mare care s-a născut prematur, sau a fost poate nedorit.

CĂPITANUL: Da, e drept, aşa a şi fost; tata şi mama nu m-au vrut şi m-am născut fără să fiu dorit. Iată de ce, când ne-am unit destinele, am avut senzaţia că s-a împlinit ceva în mine, şi aşa ai ajuns tu să fii stăpânul în casă; iar eu, care la cazarmă dădeam comenzi trupei, am devenit acasă un simplu executant; am început încetul cu încetul să te admir ca pe o fiinţă superioară, mai înzestrată, să te ascult ca un copil mic şi nepriceput.

LAURA: E adevărat, aşa a fost, şi de aceea te-am iubit ca pe copilul meu. Dar, asta o ştii şi tu prea bine, de câte ori simţămintele tale se schimbau şi te transformai în amantul meu, îmi era ruşine; îmbrăţişarea ta era pentru mine o plăcere urmată de mustrări de conştiinţă, ca într-un incest. Mama se prefăcea în iubită, pfui!

CĂPITANUL: Da, am observat, dar n-am înţeles despre ce e vorba. Aveam impresia că mă dispreţuieşti pentru lipsa mea de bărbăţie şi încercam să te recuceresc, comportându-mă ca un bărbat adevărat.

LAURA: Da, şi tocmai în asta a constat greşeala. Vezi, mama îţi era prietenă, dar femeia duşman; iubirea între sexe înseamnă luptă; dar să nu crezi că ţi-am cedat; eu nu am dat, ci am luat ceea ce am vrut să iau. Totuşi tu ai avut faţă de mine o superioritate pe care o simţeam şi voiam s-o simţi şi tu.

CĂPITANUL: Superioritatea ai avut-o totdeauna tu; puteai să mă hipnotizezi, să mă faci să nu văd şi să nu aud nimic; puteai să-mi dai un cartof crud sugerându-mi că e o piersică; m-ai putut face să admir ideile tale simpliste, de parcă ar fi fost inspiraţii geniale; ai fi putut chiar să mă faci să săvârşesc o josnicie de dragul tău. Dar în fond erai lipsită de inteligenţă, şi în loc să urmezi sfaturile pe care ţi le dădeam, făceai ce te tăia capul. Iar mai târziu, când mi-am dat seama că onoarea mea este în joc, am vrut să o reabilitez printr-o acţiune măreaţă: un act de eroism, o

descoperire, sau chiar sinucidere onorabilă. Am vrut să plec pe front, dar nu mi s-a dat voie. Atunci m-am dedicat cu trup şi suflet ştiinţei. Şi tocmai când urma să întind mâna şi să culeg roadele, exact în momentul acela mi-ai tăiat braţul. Acum sunt dezonorat, nu mai pot rămâne în viaţă, un bărbat nu poate trăi fără onoare.

LAURA: Dar o femeie?

CĂPITANUL: O femeie da, fiindcă ea are copiii pe care un bărbat nu-i are. Dar noi – ca atâţia alţii – am trăit inconştienţi ca nişte copii, plini de idealuri şi iluzii, şi apoi ne-am trezit. Dar cum? Având pe pernă picioarele în loc de cap; iar cel ce ne-a trezit a fost şi el un somnambul. Când femeile îmbătrânesc şi încetează să mai fie femei, le cresc fire de barbă pe obraz; oare ce le-o fi crescând bărbaţilor când îmbătrânesc şi încetează să mai fie bărbaţi? Cocoşii care cântau nu mai erau cocoşi, ci claponi; totuşi găinile au răspuns chemării; când s-a crăpat de ziuă, stăteam încă în bătaia lunii – un clar de lună cu ruine, ca în vremurile bune de demult. De fapt, era doar o moţăiala, ca dimineaţa înainte de sculare cu visuri năstruşnice – dar e curios că nu ne-am trezit de-a binelea nici până acum!

LAURA: Zău că trebuia să te faci scriitor!

CĂPITANUL: Mai ştii?

LAURA: Mi-e somn acum; dacă-ţi mai vin în minte şi alte fantasmagorii, amână-le pentru mâine.

CĂPITANUL: Un cuvânt încă despre lucruri reale. Mă urăşti?

LAURA: Da, câteodată! Când eşti bărbat.

CĂPITANUL: Asta aduce a ură de rasă. Dacă e adevărat că ne tragem din maimuţă, probabil că ea a fost reprezentată de cel puţin două specii. Fiindcă noi doi, cel puţin, nu semănăm de loc unul cu altul.

LAURA: Ce vrei să spui cu toate astea?

CĂPITANUL: Simt că în lupta asta unul din noi trebuie să cadă.

LAURA: Care?

CĂPITANUL: Cel mai slab, fireşte!

LAURA: Iar cel mai tare are dreptatea de partea lui?

CĂPITANUL: Totdeauna, din moment ce are şi puterea!

LAURA: Atunci *eu* am dreptate?

CĂPITANUL: Dar dispui deja de putere?

LAURA: Da, de o putere garantată de lege, mâine, când o să te pun sub tutelă.

CĂPITANUL: Sub tutelă?

LAURA: Da, şi apoi îmi cresc copilul cum cred *eu,* fără să mai ţin seamă de fanteziile tale.

CĂPITANUL: Şi cine o să suporte cheltuielile pentru educaţia ei, când n-o să mai fiu eu?

LAURA: Pensia ta!

CĂPITANUL: *(merge spre ea cu o mină ameninţătoare):* Şi cum poţi să mă pui

sub tutelă?
LAURA: Pe baza acestei scrisori, o copie legalizată este şi la instanţa de tutelă.
CĂPITANUL: Ce scrisoare?
LAURA: *(se retrage spre uşa din stingă):* A ta! Declaraţia ta către doctor că eşti nebun!
Căpitanul o priveşte fără să scoată un cuvânt.
LAURA: Ţi-ai îndeplinit acum atât misiunea de tată – necesar din păcate – cât şi pe cea de susţinător. Nu mai e nevoie de tine, deci poţi să pleci. Poţi să pleci; ai văzut acum că inteligenţa mi-e la fel de neştirbită ca voinţa. Trebuie să pleci; în caz contrar eşti obligat să accepţi situaţia.
Căpitanul merge la masă; apucă lampa arzând şi o aruncă după Laura, care, între timp, ieşise pe uşă mergând de-a-ndărătelea.

Actul al treilea

Acelaşi decor ca în actul precedent. Dar o altă lampă. Uşa tapisată e baricadată cu un scaun.

SCENA I

Laura. Doica.

LAURA: Ai cheile la tine?
DOICA: Da, le-am luat din hainele domnului, când le-a scos Nöjd să le perie.
LAURA: Va să zică Nöjd e de serviciu astăzi.
DOICA: Da, el!
LAURA: Dă-mi cheile!
DOICA: Parcă le-aş fi furat! Auziţi cum umblă în camera lui. În sus şi-n jos, în sus şi-n jos.
LAURA: Uşa e încuiată bine?
DOICA: Da, este!
LAURA: *(deschide biroul şi ia loc)* Stăpâneşte-ţi sentimentele, Margret. Trebuie să încercăm să ne salvăm pe noi toţi. *(Cineva bate la uşă.)* Cine e?
DOICA: *(deschide)* Nöjd!
LAURA: Să intre!
NÖJD: *(intră):* O telegramă de la domnul colonel!
LAURA: Dă-o încoace! *(Citeşte.)* Da!... Nöjd, ai scos toate cartuşele din arme şi din cartuşiere?
NÖJD: Am făcut totul aşa cum mi s-a ordonat!
LAURA: Atunci aşteaptă afară până răspund la scrisoarea domnului colonel!
Nöjd pleacă. Laura scrie.
DOICA: Auziţi! Oare ce-o fi făcând acolo sus!
LAURA: Taci, până scriu!
Se aude zgomotul unui fierăstrău.
DOICA: *(aparte, cu jumătate voce):* Doamne, ajută-ne după mare milă ta! Oare cum o să se sfârşească toate astea?

LAURA: Uite, dă-i scrisoarea asta lui Nöjd! Mama să nu afle nimic! Înţelegi ?
Doica merge la uşă. Laura trage un sertar de la birou şi scoate hârtie de scris.

SCENA II

Laura. Pastorul ia un scaun şi se aşază lângă Laura la birou.

PASTORUL: Bună seara, Laura. Am fost plecat azi de acasă toată ziua şi nu m-am întors decât târziu. Aud că la voi s-au întâmplat lucruri grave.

LAURA: Da, dragul meu, aşa o noapte şi o zi cum au fost astea din urmă n-am mai apucat de când mă ştiu.

PASTORUL: Dar, văd totuşi că eşti teafără.

LAURA: Da, mulţumesc lui Dumnezeu, dar închipuie-ţi ce s-ar fi putut întâmpla.

PASTORUL: Spune-mi, cum a început ? Am auzit mai multe variante.

LAURA: A început cu una din elucubraţiile lui cele mai năstruşnice cum că n-ar fi tatăl lui Bertha şi s-a terminat cu aruncarea lămpii aprinse după mine.

PASTORUL: Teribil! Asta-i demenţă curată! Şi acum, ce-i de făcut ?

LAURA: Trebuie să încercăm să împiedicăm noi izbucniri de violenţă. Între timp doctorul a trimis la spitalul de boli nervoase după o cămaşă de forţă. I-am scris colonelului care e situaţia şi am încercat să mă pun la curent cu cheltuielile gospodăreşti pe care el le-a administrat mizerabil.

PASTORUL: E foarte regretabil dar, ce-i drept, de mult mă aşteptam la aşa ceva. Ce-nseamnă să pui paie pe foc! Dar ce ai în pupitrul acela?

LAURA: *(trage un sertar de la birou):* Uite, aici a ascuns totul!

PASTORUL: *(caută în sertar)* Dumnezeule! Uite păpuşa ta şi tichia pe care ai purtat-o la botez; colo o jucărie a Berthei de când era mică; scrisorile tale şi medalionul ... *(îşi şterge lacrimile.)* Şi totuşi te-a iubit mult, Laura. Eu n-am păstrat lucruri din astea ca pe nişte odoare.

LAURA: *Cred* că m-a iubit cândva, dar timpul, timpul schimbă atât de multe!

PASTORUL: Dar ce act e ăsta ?... A, pentru locul de veci!... Da, mai bine mormântul decât ospiciul! Laura! Spune-mi un lucru: tu n-ai nici o vină în toate astea ?

LAURA: Eu? Dar ce sunt eu vinovată, dacă un om îşi pierde minţile?

PASTORUL: Mă rog, eu nu mai zic nimic! Sângele apă nu se face!

LAURA: Ce anume vrei să spui?

PASTORUL: *(o priveşte ţintă)* Ascultă!

LAURA: Ce e?

PASTORUL: N-o să vrei acum să-mi spui că tot ce s-a întâmplat nu corespunde exact dorinţei tale de a-ţi creşte copilul aşa cum vrei?

LAURA: Nu înţeleg!

PASTORUL: Să ştii că te admir!

LAURA: Pe mine! Hm!

PASTORUL: Şi acum urmează să fiu eu tutore al acestui liber-cugetător ? Ştii doar foarte bine că totdeauna l-am considerat o buruiană în ogorul nostru!

LAURA: *(cu un râs scurt înăbuşit; după aceea foarte serioasă)* Şi asta îndrăzneşti să mi-o spui mie, soţiei lui?

PASTORUL: Zău că eşti puternică, Laura! Nespus de puternică ! Ca o vulpe prinsă în cursă: preferi să muşti din propriul tău picior, numai să nu fii prinsă!... Ca un hoţ de mare clasă: operezi fără nici un complice, ba chiar fără propria ta cunoştinţă!... Priveşte-te în oglindă! Dar asta nu îndrăzneşti!

LAURA: Nu mă uit niciodată în oglindă!

PASTORUL: Zi mai bine că nu îndrăzneşti!... Ia, să-ţi văd mâna!... Nici o pată de sânge care să trădeze ceva, nici o urmă de otravă perfidă! Un mic asasinat nevinovat, care nu poate fi urmărit de lege! O infracţiune neintenţionată; neintenţionată ? Frumoasă invenţie! Auzi cum lucrează sus?... Ai grijă, dacă scapă cumva, te taie în două cu fierăstrăul!

LAURA: Atâtea tot vorbeşti, de parcă ai avea conştiinţa încărcată! Acuză-mă dacă poţi!

PASTORUL: Nu pot!

LAURA: Vezi? nu poţi să mă acuzi, şi de aceea sunt nevinovată ! Ai tu grijă de pupilul tău, iar eu o să am grijă de minora mea!... Uite că vine doctorul!

SCENA III

Aceiaşi. Doctorul.

LAURA: *(se ridică)* Bine aţi venit, domnule doctor! Veniţi să-mi daţi o mână de ajutor, nu-i aşa? Din păcate, nu mai sunt multe de făcut. Auziţi ce tărăboi face acolo sus? V-aţi convins acum?

DOCTORUL: M-am convins că s-a săvârşit un act de violenţă; se naşte însă întrebarea, dacă acesta trebuie considerat drept un acces de furie sau o manifestare de demenţă!

PASTORUL: Dar chiar făcând abstracţie de acest acces, trebuie să admitem că avea idei fixe.

DOCTORUL: Cred că ideile dumneavoastră, domnule pastor, sunt şi mai fixe!

PASTORUL: Convingerile mele despre lucrurile cele mai înalte ...

DOCTORUL: Să lăsăm acum convingerile, stimată doamnă, urmează să vă pronunţaţi dacă soţul dumneavoastră este pasibil de pedeapsă cu închisoarea şi amendă sau e cazul să fie internat într-un spital de boli mintale! Ce părere aveţi despre comportarea domnului căpitan?

LAURA: Nu pot răspunde acum la această întrebare!

DOCTORUL: Deci nu aveţi o părere bine conturată cu privire la alternativă cea mai avantajoasă pentru familia dumneavoastră, domnule pastor, ce opinie aveţi?

PASTORUL: Hm, în ambele cazuri e un scandal... e greu de spus cum ar fi mai bine.

LAURA: Dar dacă e pedepsit numai cu amendă pentru violenţă, poate, oricând să aibă iar astfel de ieşiri.

DOCTORUL: Iar dacă ajunge în închisoare, scapă repede şi de acolo. Prin urmare considerăm că este cel mai bine pentru toate părţile ca să fie cât mai urgent tratat ca alienat mintal... Unde e doica?

LAURA: Dar ce vreţi să faceţi?

DOCTORUL: După ce voi sta puţin de vorbă cu bolnavul, îi fac, doicii un semn la care ea îi trage cămaşa de forţă. Dar nu mai înainte! Am adus cămaşa ...

PASTORUL: E aici, afară! *(Iese în antreu şi se întoarce cu un balot mare).* Vă rog s-o chemaţi pe doică!

Laura sună.

DOCTORUL: Oribil, oribil!

Doica intră.

DOCTORUL: *(despachetează cămaşa de forţă)* Dumneata o să-l îmbraci de la spate pe căpitan în cămaşa asta, dar numai în momentul în care îţi spun eu. După cum vezi, cămaşa are mâneci foarte lungi, fiindcă bolnavul trebuie împiedicat să-şi mişte braţele. Apoi trebuie să-i legi mânecile la spate. Aici sunt şi două curele care trec prin nişte inele. Curelele le legi apoi de speteaza scaunului sau de divan, după cum va fi mai potrivit. Vrei să faci asta ?

DOICA: Nu, domnule doctor, nu pot, nu pot.

LAURA: De ce nu faceţi mai bine dumneavoastră asta, domnule doctor?

DOCTORUL: Fiindcă în mine bolnavul nu are încredere. Dumneavoastră, doamnă, aţi fi poate cea mai potrivită, dar mi-e teamă că n-are încredere nici în dumneavoastră.

Laura face o mină mirată.

DOCTORUL: Poate dumneavoastră, domnule pastor...

PASTORUL: Nu, pe mine vă rog să mă scutiţi!

SCENA IV

Aceiaşi. Nöjd.

LAURA: Ai predat telegrama?

NÖJD: Cum mi s-a ordonat.

DOCTORUL: A, tu eşti, Nöjd? Tu cunoşti acum situaţia şi ştii că domnul căpitan e bolnav de nervi. Trebuie să ne ajuţi să-i dăm îngrijirile de care are nevoie.

NÖJD: Dacă pot face ceva pentru domnul căpitan, fac fără discuţie.

DOCTORUL:Uite, să-l îmbraci în cămaşa asta de forţă...

DOICA: Nu, să nu te atingi de el, Nöjd; să nu-i faci vreun rău. Atunci, mai bine îl îmbrac *eu,* aşa de frumos, aşa de frumos! Dar poţi să stai afară şi la nevoie să intri să mă ajuţi... da, aşa să faci!

Se aud bătăi în uşa tapetată.

DOCTORUL: Iată-l! Ascunde, te rog, repede cămaşa pe scaun sub şalul dumitale, şi vă rog pe toţi să ieşiţi din cameră pentru moment; o să-l întâmpin eu împreună cu domnul pastor; uşa aceea nu rezistă mai mult de

câteva minute... Acum, vă rog să ieşiţi!

DOICA: *(iese prin uşa din stânga)* Isuse Hristoase, ajută-ne!

Laura închide biroul; după aceea iese prin uşa din stânga. Nöjd iese prin uşa din fund.

SCENA V

Uşa tapetată se deschide atât de violent încât scaunul este aruncat înapoi şi broasca se desprinde de la locul ei. Intră căpitanul cu un vraf de cărţi subsuoară. Doctorul şi Pastorul.

CĂPITANUL: *(pune cărţile pe masă):* În toate cărţile astea se poate citi acelaşi lucru. Deci n-am fost nebun! Scrie aici, în Odiseea, cântul întâi, versul două sute cincisprezece, pagina a şasea a traducerii de Uppsala. Telemac îi spune Atenei următoarele: „Maică-mea spune că-s din osul lui Ulise, dar eu n-o ştiu, căci cine poate să spună că-şi cunoaşte tatăl?" Iar îndoielile acestea Telemac le are chiar şi când e vorba de Penelopa, cea mai virtuoasă dintre femei. Frumos! Nu? Şi uite ce scrie proorocul Ezechiel: „Nebunul zice: iată aici e tatăl meu, dar cine poate să ştie din coapsele cui a fost zămislit". E limpede! Şi aici ce mai e? *Istoria literaturii ruse* de Merslekov. Alexander Puşkin, cel mai mare poet al Rusiei, a murit chinuit mai mult de zvonurile privitoare la necredinţa soţiei sale, decât de glontele pe care l-a primit în piept într-un duel. Pe patul de moarte el a jurat că soţia sa a fost nevinovată. Prostul de el! Cum putea să jure aşa ceva? ... Uite-l pe Jonas! Şi pe doctor, fireşte! Aici eraţi? Aţi auzit ce i-am răspuns unei englezoaice, care se plângea că irlandezii obişnuiesc să arunce asupra soţiilor lor lămpi cu petrol aprinse?... Doamne, ce femei, am zis eu!... Femei? a îngânat ea!... Da, fireşte, am răspuns. Dacă lucrurile ajung atât de departe, încât un bărbat, un bărbat care a iubit o femeie ia o lampă de petrol aprinsă şi i-o aruncă în faţă, atunci mai ştii?

PASTORUL: Adică ce să mai ştii?

CĂPITANUL: Nimic! Nu se ştie niciodată nimic; se crede numai, nu-i aşa, Jonas? Credem şi suntem mântuiţi. Da, am fost mântuiţi! Ştiu că din cauza credinţei poţi şi să te expui la osânda veşnică. Ştiu!

DOCTORUL: Domnule căpitan!

CĂPITANUL: Cu dumneavoastră nu vreau să stau de vorbă; nu vreau să vă aud transmiţând la telefon ce se vorbeşte! Ştiţi la ce mă refer... Ascultă, Jonas, tu crezi că eşti tatăl copiilor tăi? Îmi aduc aminte că era odată la voi un meditator, care avea ochi frumoşi şi despre care oamenii vorbeau una şi alta.

PASTORUL: Adolf! Ia seama!

CĂPITANUL: Caută-te sub perucă, să vezi dacă nu găseşti două cucuie acolo. Uite că s-a făcut palid! Ei da, da, oamenii vorbesc în fel şi chip, fiecare spune ce-l taie capul. Dar şi noi, bărbaţii însuraţi, suntem pe undeva

canalii ridicole. Nu, domnule doctor? Cum a fost cu divanul dumneavoastră? Nu-i aşa că aţi avut în casă un locotenent? Cum se numea oare? Da, îi zicea... *(îi şopteşte ceva doctorului la ureche.)* Uite că şi dumneavoastră v-aţi făcut palid! Ei, lăsaţi acum, nu vă mai supăraţi. Soţia a murit doar de mult, şi ceea ce s-a întâmplat nu mai poate fi luat înapoi! Dar eu l-am cunoscut şi acum e... uitaţi-vă la mine, doctore, direct în ochi... maior la cavalerie! Zău dacă nu cred că şi dumneavoastră aveţi coarne!

DOCTORUL: *(chinuit)* Domnule căpitan, vreţi să vorbiţi despre altceva?

CĂPITANUL: Ei, ca să vezi! îndată ce vorbesc despre coarne, dumneata vrei să vorbeşti despre altceva.

JONAS: Ştii, cumnate, că eşti bolnav de nervi?

CĂPITANUL: Da, ştiu foarte bine. Dar dacă ar fi să încep să tratez şi capetele voastre încornorate câtva timp, v-aş închide şi pe voi la balamuc! Sunt nebun, dar de ce am ajuns aici? Asta nu vă priveşte şi nu priveşte pe nimeni! Şi acum vreţi să vorbiţi despre altceva? *(Ia albumul cu fotografii de pe masă.)* Dumnezeule, uite copilul meu. Al meu? De fapt, nu putem şti! Şi ce credeţi că trebuie să facem ca să ajungem să ştim? Mai întâi ne căsătorim, ca să fim bine văzuţi pe plan social; apoi divorţăm foarte curând şi devenim amanţi, iar la urmă adoptăm copiii. Astfel poţi măcar să fii sigur că-ţi adopţi copiii proprii. Nu-i aşa? Dar ce-mi mai folosesc toate astea? Ce rost mai au acum, când mi-aţi răpit ideea de eternitate; la ce-mi mai foloseşte ştiinţa şi filozofia, din moment ce nu mai am pentru ce să trăiesc? Ce să fac cu viaţa dacă sunt dezonorat? Am altoit jumătate din braţul meu drept, jumătate din creier, jumătate din măduva spinării pe un alt trunchi, crezând că o să se contopească, formând un singur copac mai omogen; dar tocmai în momentul acela vine cineva cu un cuţit şi taie trunchiul chiar sub punctul unde s-a făcut altoirea; şi acum nu mai sunt decât o jumătate de copac, iar cealaltă jumătate continuă să crească cu jumătatea mea de braţ şi de creier, în timp ce eu mă usuc şi mor, fiindcă am dat tot ce am avut mai bun în mine. Acum vreau să mor! Faceţi cu mine ce vreţi! Nu mai exist!

Doctorul îi şopteşte ceva Pastorului; apoi ies amândoi prin uşa din stânga; imediat după aceea apare Bertha.

SCENA VI

Căpitanul, Bertha.

Căpitanul şade la masă, profund abătut.

BERTHA: *(se apropie)* Eşti bolnav, papa ?

CĂPITANUL: Eu ?

BERTHA: Ştii ce ai făcut? Ştii că ai aruncat lampa asupra mamei?

CĂPITANUL: Da ?

BERTHA: Da. Şi dacă i s-ar fi întâmplat ceva rău?

CĂPITANUL: Ei, şi ce importanţă ar fi avut?

BERTHA: Tu nu eşti tatăl meu, dacă poţi sa vorbeşti aşa!

CĂPITANUL: Ce spui? Nu sunt tatăl tău? De unde ştii? Cineţi-a spus? Atunci cine ţi-e tată?

BERTHA: În orice caz, nu tu!

CĂPITANUL: Va să zică nu eu! Dar atunci cine? Se pare că tu ştii! Cine ţi-a spus? Iată ce-am ajuns, să-mi spună copilul meu în faţă că nu-i sunt tată! Dar nu ştii că în felul acesta o ponegreşti pe mamă-ta? Nu-ţi dai seama că, dacă e adevărat, e spre ruşinea ei?

BERTHA: Să nu spui nimic rău despre mama, înţelegi?

CĂPITANUL: Aşa, va să zică toţi sunteţi uniţi împotriva mea! Şi aşa aţi fost tot timpul!

BERTHA: Papa!

CĂPITANUL: Să nu te mai aud că spui cuvântul ăsta!

BERTHA: Papa, papa!

CĂPITANUL: *(o îmbrăţişează):* Bertha, copil iubit, tu *eşti* copilul meu! Da, da; nu poate să fie altfel. Aşa e! Tot restul au fost doar idei bolnave, aduse de vânt ca ciuma şi alte molime! Uită-te la mine, să-mi pot privi sufletul în ochii tăi!... O, dar văd acolo şi sufletul ei? Tu ai două suflete, cu unul mă iubeşti, cu celălalt mă urăşti. Dar trebuie să mă iubeşti numai pe mine! Să ai un singur suflet, altfel n-o să-ţi găseşti niciodată liniştea, nici tu şi nici eu. Să ai un singur gând, pe al meu şi o singură voinţă, pe a mea.

BERTHA: Nu, nu vreau! Doresc să fiu eu însămi!

CĂPITANUL: N-o să poţi! Uite, eu sunt un canibal şi vreau să te mănânc. Mamă-ta a vrut să mă mănânce ea pe mine, dar n-a putut. Iar... eu sunt Saturnus, care şi-a mâncat copiii fiindcă i se prezisese că altfel o să fie mâncat de ei. Mănânci tu pe alţii, ori eşti mâncat? Asta e întrebarea! Dacă nu te mănânc eu pe tine, mă mănânci tu pe mine, mi-ai arătat colţii! Dar nu te teme, copilul meu iubit, nu-ţi fac nici un rău! *(Se duce la colecţia de arme şi ia un revolver.)*

BERTHA: *(încearcă să scape):* Mamă, ajutor, ajutor, mă omoară!

DOICA: *(intră)* Domnule Adolf, ce faceţi? *(examinează revolverul)* Ai scos tu cartuşele? Da, când am făcut curat; dar aşezaţi-vă puţin pe scaun şi liniştiţi-vă, că vi le dau! *(îl ia pe căpitan de mâini şi îl face să se aşeze pe scaun sfârşit. După aceea ia cămaşa de forţă şi se postează în spatele scaunului.)*

Bertha se furişează afară pe uşa din stânga.

DOICA: Domnule Adolf, vă mai aduceţi aminte cum vă înveleam bine seara când eraţi copilul meu iubit; şi apoi citeam rugăciunile. Vă mai amintiţi cum mă sculam noaptea să vă dau apă, iar când se întâmpla să visaţi urât, de nu puteaţi dormi, aprindeam lumânarea şi vă spuneam poveşti frumoase. Vă mai aduceţi aminte?

CĂPITANUL: Mai spune, Margret, cuvintele tale mă liniştesc aşa de mult! Mai spune!

DOICA: Atunci, ascultaţi! Şi mai ştiţi cum aţi luat odată cuţitul mare de la bucătărie şi aţi vrut să vă scobiţi cu el o barcă şi cum v-am dus cu vorba uşurel, până când mi l-aţi dat înapoi. Sigur că eraţi fără judecată, ca toţi copiii, şi de aceea vă puteam ademeni fără greutate. Dar ştiaţi ca vă vrem binele ... Dă încoace şarpele acela, că te muşcă, am zis eu. Şi l-aţi lăsat din mână! *(îi ia revolverul.)* Tot aşa se întâmplă şi când nu voiaţi să vă îmbrăcaţi cu ce vă dădeam eu. Atunci iarăşi trebuia să vă iau cu binişorul, cum că o să vă îmbrac într-o haină aurită şi o să arătaţi ca un prinţ. Apoi luăm hăinuţa, care nu era decât de lână verde, o ţineam în faţă şi ziceam: ridică minutele! Pe urmă mai ziceam: şezi frumos să ţi-o închei la spate! *(între timp, i-a îmbrăcat cămaşa de forţă.)* După aceea ziceam: ridică-te de pe scaun şi fă cîţiva paşi prin cameră, să vedem cum îţi şade... *(îl duce până la divan.)* Şi la urmă spuneam: acum du-te şi te culcă.

CĂPITANUL: Dar cum să meargă să se culce când era îmbrăcat... Ei drăcia dracului! Ce-ai făcut cu mine ? *(încearcă să se desfacă.)* Ah, diavol de femeie! Cine ar fi crezut că eşti aşa de vicleană! *(Se culcă pe divan.)* Să fie ostatic, tuns, înşelat şi totuşi să nu poţi muri!

DOICA: Iertaţi-mă, domnule Adolf, iertaţi-mă, dar n-am vrut să vă las să omorâţi copilul!

CĂPITANUL: De ce nu m-ai lăsat să omor copilul? Doar viaţa e un iad, iar moartea e împărăţia cerurilor şi copiii ţin de împărăţia cerurilor!

DOICA: Ce ştiţi dumneavoastră despre viaţa de după moarte ?

CĂPITANUL: Ba e singurul lucru pe care-l ştim; despre *viaţă* nu ştim nimic! O, de-am fi ştiut mai multe despre ea de la început!

DOICA: Domnule Adolf! înduplecaţi-vă inimă împietrită şi rugaţi-vă Domnului să se îndure de dumneavoastră căci încă nu e prea târziu. Că n-a fost prea târziu nici pentru tâlharul de pe cruce, când Mântuitorul i-a zis: „Adevărat îţi spun, că astăzi vei fi cu mine în rai".

CĂPITANUL: Te-ai apucat să croncăneşti, cioară bătrână ? Adulmeci leşul?

Doica scoate o psaltire din buzunar.

CĂPITANUL: *(strigă)* Nöjd! Nöjd, unde eşti?

Nöjd intră.

CĂPITANUL: Dă-o afară pe femeia aceea! Uite că vrea să mă înăbuşe cu psaltirea ei. Arunc-o afară pe fereastră, prin horn sau pe oriunde.

NÖJD: *(se uită la Doică)* Dumnezeu să vă aibă în pază, domnule căpitan, dar nu pot! Dacă ar fi vorba de bărbaţi... şi şase, dar o femeie?

CĂPITANUL: Cum nu poţi să-i vii de hac unei femei?

NÖJD: Ba da, dar vedeţi, e altceva când e vorba să ridici mâna asupra ei.

CĂPITANUL: Adică ce altceva? Ele n-au ridicat mâna împotriva mea?

NÖJD: Ba da, dar eu nu pot, domnule căpitan! E ca şi cum mi-aţi spune să-l lovesc pe domnul pastor. Parcă e undeva ceva ce nu ne lasă! Zău, nu pot!

SCENA VII

Cei precedenţi. Laura îi face semn lui Nöjd să plece.

CĂPITANUL: Omfale! Omfale! Te joci acum cu măciuca lui Hercule, iar lâna ţi-o toarce el!

LAURA: *(se apropie de divan)* Adolf! Uită-te la mine. Crezi că te duşmănesc?

CĂPITANUL: Da, şi cred că voi, toate, mă duşmăniţi! Mama, care n-a vrut să mă aducă pe lume, fiindcă a trebuit să mă nască cu dureri, mi-a fost duşmancă, atunci când a lipsit fătul din pântecele ei de hrana necesară, de a născut până la urmă un semiinfirm! Soră-mea mi-a fost duşmancă, atunci când m-a învăţat să fiu robul ei. Prima femeie, pe care am îmbrăţişat-o, mi-a fost duşmancă, molipsindu-mă cu o boală, de mi-au trebuit zece ani să scap de ea; şi asta fiindcă i-am dăruit iubirea mea. Fiica mi-a devenit duşmancă, în momentul în care avea de ales între mine şi tine. Iar tu, soţia mea, mi-ai fost duşmancă de moarte, fiindcă nu te-ai lăsat până ce nu m-ai văzut doborât la pământ şi fără viaţă!

LAURA: Nu-mi aduc aminte să fi pus vreodată la cale ceea ce zici că am făcut. S-ar putea ca uneori să fi avut o dorinţă de a te înlătura, ca pe o piedică. Dacă ţi s-a părut că tot ce am făcut s-a desfăşurat conform unui plan, s-ar putea să fi intuit bine, dar să ştii că în realitate n-am avut nici un fel de planuri. N-am reflectat niciodată asupra evenimentelor, ci ele au alunecat pe nişte făgaşuri, pe care chiar tu le-ai croit; şi în faţa lui Dumnezeu şi a conştiinţei mele mă simt nevinovată, chiar dacă poate nu sunt. Existenţa ta a fost pentru mine ca o piatră pe inimă, care a tot apăsat-o, până când inima a căutat să scuture de pe ea povara asta supărătoare. Iată ce ţineam să-ţi spun; şi dacă te-am lovit vreodată pe nedrept, te rog să mă ierţi.

CĂPITANUL: Toate astea sună rezonabil. Dar, ce-mi mai foloseşte? Şi apoi, cine e de vină? Poate căsătoria de factură spirituală ? Mai de mult te însurai cu o femeie care îţi era soţie; acum te asociezi cu o femeie care are o profesiune sau, altfel spus, te muţi în aceeaşi locuinţă cu o prietenă! Apoi te colezi cu această asociată, ceea ce înseamnă că îţi pângăreşti prietena! Unde o fi dispărut oare iubirea, iubirea cea sănătoasă, izvorâtă din atracţia simţurilor? A murit de mult. Şi când te gândeşti ce progenituri se nasc din această iubire pe acţiuni la purtător, fără răspundere solidară! Dar, când dai faliment, cine e, de fapt, proprietarul? Cine e tatăl fizic al copilului spiritual?

LAURA: în ce priveşte bănuielile tale despre copil, să ştii că sunt cu totul neîntemeiate.

CĂPITANUL: Tocmai asta e îngrozitor! De-ar fi măcar întemeiate, să mă pot baza pe ceva, să am un punct de reper. Dar aşa, nu există decât umbre ascunse în tufişuri, care din când în când îşi scot capul să râdă. Parcă te-ai bate cu aerul şi ai simula că tragi cu arma. O situaţie reală, oricât de fatală, ar fi trezit rezistenţă, o viaţă plină de încordare, voinţa de a acţiona, dar acum... gândurile se prefac în fum şi creierul macină în gol până ia foc! Pune-mi o pernă sub cap! Şi acoperă-mă cu ceva, mi-e frig! Mi-e teribil

de frig!

Laura îşi ia şalul şi-l întinde pe el. Doica iese ca să aducă o pernă.

LAURA: Dă-mi mâna, prietene!

CĂPITANUL: Mâna! Pe care mi-ai legat-o la spate... Omfale! Omfale! Dar îţi simt şalul moale pe buze; moale şi fin ca şi braţul tău, cu parfum de vanilie ca şi părul tău, când erai tânără! Laura, când erai tânără şi mergeam în pădurea de mesteceni unde creştea ciuboţica-cucului şi cântau mierle, ce minunat era, ce minunat! Cât de frumoasă a fost viaţa şi ce a ajuns până la urmă! Nici tu şi nici eu n-am vrut să ajungă aşa, şi totuşi lucrurile au depăşit voinţa noastră. Oare cine călăuzeşte destinele vieţii?

LAURA: Numai Dumnezeu...

CĂPITANUL: Atunci e zeul războiului! Sau acum zeiţa! Ia pisica asta de la picioarele mele. Ia-o de aici.

Doica intră cu perna, ia şalul de pe pat.

CĂPITANUL: Daţi-mi tunica. Puneţi-o pe mine.

Doica ia tunica din cuier şi o întinde pe el.

CĂPITANUL: Ah, pielea mea de leu, pe care ai vrut să mi-o iei! Omfale! Omfale! O, tu, femeie vicleană, care ai iubit pacea şi ai inventat dezarmarea. Trezeşte-te, Hercule, că-ţi ia măciuca! Ai vrut să ne iei prin viclenie şi armură; credeai – chipurile – că e o haină de gală. Mai de mult, fierarul făcea tunica, acum o face brodeza! Omfale! Omfale! Forţa brută a căzut jertfă slăbiciunii perfide, de aceea păzeşte-te, femeie a Satanei, şi blestemată să-ţi fie seminţia! *(Se ridică să scuipe, dar cade înapoi.)* Ce fel de pernă mi-ai dat, Margret! E aşa de tare şi de rece! Vino şi stai aici, pe scaun, lângă mine. Aşa. Lasă-mă să-mi sprijin capul de genunchii tăi. Aşa! E cald! Apleacă-te asupra mea, să-ţi simt pieptul!... O, cât e de plăcut să adormi la pieptul unei femei, al mamei sau al iubitei, dar poate că al mamei e mai plăcut.

LAURA: Spune, Adolf, nu vrei să-ţi vezi copilul?

CĂPITANUL: Copilul meu? Un bărbat n-are copii, numai femeile au; de aceea viitorul e al lor; noi murim fără să avem copii... O, Doamne, tu, care iubeşti copiii!

DOICA: Auziţi, se roagă la Dumnezeu!

CĂPITANUL: Nu, mă rog ţie, să mă adormi, sunt aşa de obosit, aşa de obosit! Noapte bună, Margret, şi fii binecuvântată între femei! *(Se ridică, dar cade din nou, cu un strigăt, în poala Doicii.)*

SCENA VIII

Laura iese prin stânga să-l cheme pe Doctor,
care intră pe scenă împreună cu Pastorul.

LAURA: Ajutaţi-ne, doctore, dacă nu e prea târziu. Uite că nu mai respiră!

DOCTORUL: *(îi ia pulsul)* E un atac de apoplexie.

PASTORUL: E mort ?

DOCTORUL: Nu, se mai poate trezi; dar cine ştie la ce fel de viaţă.
PASTORUL: Mai întâi, murim, apoi urmează judecata...
DOCTORUL: Fără judecată! Şi fără acuzaţii. Dacă într-adevăr credeţi că există un Dumnezeu, care călăuzeşte destinele oamenilor, vorbiţi cu el despre această problemă.
DOICA: Ah, domnule pastor, s-a rugat la Dumnezeu în clipa sa din urmă.
PASTORUL: *(către Laura):* E adevărat ?
LAURA: Da!
DOCTORUL: Dacă e aşa – şi acest lucru îl înţeleg tot aşa de puţin ca şi cauza bolii – atunci misiunea mea s-a încheiat. Acum, domnule pastor, începe a dumneavoastră.
LAURA: Domnule doctor, asta e tot ce aveţi de spus, la căpătâiul unui muribund?
DOCTORUL: Asta e tot. Mai mult nu ştiu. Cel ce ştie, să vorbească !
BERTHA: *(intră pe uşa din stânga şi aleargă la mamă-sa)*Mamă, Mamă!
LAURA: Copilul meu ! Copilul meu iubit!
PASTORUL: Amin!

CORTINA